

Non official translation / Qeyri-rəsmi tərcümə

MÜLKİYYƏTİN MÜDAFİƏSİ

AVROPA İNSAN
HÜQUQLARI
MƏHKƏMƏSİNİN
QƏRARLARININ İCRASI
DEPARTAMENTİ

DG1

TEMATİK BÜLLETEN

Non official translation / Qeyri-rəsmi tərcümə

İyun 2022

MÜLKİYYƏTİN MÜDAFİƏSİ

Bu xülasələrin hazırlanmasına yalnız Avropa Məhkəməsinin Qərarlarının İcrası Departamenti cavabdehdir və onlara görə Nazirlər Komitəsi heç bir şəkildə cavabdehlik daşımır.

1. ÖZ MÜLKİYYƏTİNDƏN MANEƏSİZ İSTİFADƏ	3
1.1. Pensiya və sosial müavinətlər	3
1.2. Bank depozitləri	6
1.3. Əqli mülkiyyət	7
1.4. Mülkiyyət və ədalət mühakiməsinə çıxış imkanı.....	8
1.4.1. Zərərin ödənilməsi barədə məhkəmə qərarlarının icrası.....	10
1.4.2. Müharibənin vurduğu zərərin ödənilməsi barədə məhkəmə qərarlarının icrası.....	10
2. MÜLKİYYƏTDƏN MƏHRUM ETMƏ	11
2.1 Milliləşdirmə və ekspropriasiya kontekstində restitusiya.....	11
2.2 Əmlak itkisinə görə kompensasiya.....	14
3. ƏMLAKDAN İSTİFADƏYƏ NƏZARƏT.....	19
3.1 Mənzillərin kirayəsi	19
3.2 Biznes lisenziyaları	20
3.3 Şəhərsalma və tikinti icazələri.....	21
3.4 Müflisləşmə, ödəniş qabiliyyətinin olmaması və icra prosedurları.....	23
3.5 Götürmə (həbs qoyma) və müsadirə	25
3.6 Vergitutma	27
3.7 Meşələrin bərpası	28
3.8 Ov etmə.....	28
İŞLƏRİN SİYAHISI	30

İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə prinsipini bəyan edir və şəxsin öz mülkiyyətindən məhrum edilməsini müəyyən şərtlərlə şərtləndirir ki, onlar da şəxsi dövlətin əsassız müdaxiləsindən qorumağa yönəlib. Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna əsasən, fərdin və bütövlükdə cəmiyyətin toqquşan maraqları arasında ədalətli balansın qorunmasına diqqət yetirilməlidir. Məhkəmə həmçinin vurğulayıb ki, hər hansı fiziki şəxsin müdaxiləsi baş verdiyi hallarda dövlətin öz daxili hüquq sistemində mülkiyyət hüquqlarının qanunla yetərinə müdafiə olunmasını və adekvat hüquqi müdafiə vasitələrinin nəzərdə tutulmasını təmin etmək kimi pozitiv öhdəliyi yaranır.

Hazırkı bülletəndə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının icrası kontekstində dövlətlər tərəfindən barəsində məlumat verilən ümumi və fərdi tədbirlərə dair nümunələr verilmişdir, onlar xüsusən aşağıdakılara aiddir: şəxsin pensiya, sosial müavinət, bank depoziti, əqli mülkiyyət kimi mülkiyyətlərinin müdafiəsi; ədalət mühakiməsinə çıxış imkanı, əmlakla əlaqədar olan və zərərə görə kompensasiya təyin edən məhkəmə qərarlarının icrası; milliləşdirmə və ekspropriasiya kontekstində əmlakın restitusiyası, habelə əmlakdan məhrum edilməyə görə kompensasiya; və əmlakdan istifadəyə aşağıdakıların vasitəsilə nəzarət: əmlakın icarəsinə hüquqi nəzarət, biznes lisenziyalarının verilməsi, şəhərsalma və tikintiyə icazələrin verilməsi, müflisləşmə, ödəniş qabiliyyətinin olmaması və/və ya icra prosedurları, əmlakı götürmə (üzərinə həbs qoyma) və müsadirə etmə, vergitutma, meşələrin bərpası və ovçuluqla bağlı qaydalar.

Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə ingilis dilindəki orijinal mətnin əsasında icra olunmuşdur.

Bu tərcümə Avropa Şurasının Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Qərarlarının İcrası Departamenti (QİD) ilə razılaşma əsasında, lakin yalnız tərcüməçinin(lərin) məsuliyyət daşımaması ilə və QİD-in öhdəlik daşımaması ilə dərc olunur. Mətnin tərcüməsi Avropa Şurasının "Avropa Məhkəməsi qərarlarının Azərbaycan tərəfindən icrasının gücləndirilməsinə dəstək" layihəsi çərçivəsində həyata keçirilmişdir.

1. ÖZ MÜLKİYYƏTİNDƏN MANEƏSİZ İSTİFADƏ

1.1. Pensiyalar və sosial müavinətlər

Məhkəmə Yunanistanın "Mülki və hərbi pensiyalar məcəlləsi"nin 62-ci maddəsinin 1-ci bəndinin müddəaları əsasında pensiya yaşına çatmış şəxsin tibbi sığorta da daxil olmaqla sosial sığortadan tamamilə məhrum edilməsini və beləliklə, pensiya hüquqlarından tam və ömürlük məhrum edilərək dolanışq vasitələrini itirməsini qeyri-mütənasib tədbir hesab etdi. Məhkəmənin qərarından sonra 2011-ci ilin noyabrında ərizəçi onu pensiyasından məhrum edən qərardan Auditorlar Məhkəməsinə şikayət verdi. 3263/2014 sayılı qərarla mübahisəli qərar ləğv edildi. 08.06.2015-ci il tarixində Pensiyalar üzrə Səlahiyyətli İdarə ərizəçinin pensiya hüquqlarını bərpa etdi və 01.01.2000-ci il tarixindən onun almaq hüququna malik olduğu pensiyalar ona retrospektiv qaydada (geri tarixlə) ödənilməsi haqqında Ümumilikdə bu qərar nəticəsində Auditorlar Məhkəməsinin presedent hüququnda dəyişiklik edildi və mübahisələndirilən müddəə konstitusiyaya zidd elan olunaraq 2017-ci ildə ləğv edildi.

YUN / Apostolakis
(39574/07)

Yekun qərar
01/03/2010

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)204

Ərizəçilərin pensiya hüquqlarına uyğun olaraq retrospektiv qaydada pensiya ödənişini ala biləcəkləri tarixin müəyyən edilməsində daxili qanunvericiliyin Yunanistan Audit Məhkəməsi tərəfindən təfsirinin və tətbiqinin Avropa Məhkəməsi tərəfindən yanlış hesab edilməsinə cavab olaraq, Audit Məhkəməsinin Plenar Sessiyası belə qənaətə gəldi ki, onun əvvəlki yanaşması həm Konstitusiyaya, həm də Konvensiyaya ziddir. Müəyyən edildi ki, şəxsin pensiya hüquqları idarəetmə orqanı tərəfindən rədd edildikdə, lakin sonrakı məhkəmə icraatı nəticəsində bu hüquqlar ona verildikdə, retrospektiv ödəniş müddətinin başlanğıc anı kimi səlahiyyətli idarəetmə orqanlarının milli qanunvericiliyə zidd olaraq pensiya üçün müraciəti rədd etmiş yekun inzibati qərarının tarixi götürülməlidir.

YUN / Kokkinis
(45769/06)

Yekun qərar
06/02/2009

YUN / Reveliotis
(48775/06)

Yekun qərar
04/03/2009

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2012)87

Kokkinis və Reveliotis, habelə Kostadimas və digər ərizəçilərin işlərinə gəldikdə, Məhkəmənin maddi ziyanə görə təyin etdiyi ədalətli təminat, ərizəçilərin pensiyalarının retrospektiv qaydada yenidən hesablanması müddətinin başlanğıc anı kimi idarəetmə orqanının (Dövlət Mühəsibat Uçotu Departamentinin nəzarət komitəsinin) yekun qərarının elan edildiyi tarix götürüldüyü təqdirdə, ərizəçilərin ala biləcəyi əlavə məbləğləri özündə ehtiva edirdi. Hər iki halda məbləğə Avropa Məhkəməsi tərəfindən dəbbə pulunun illik faizi əlavə edilmiş və Yunanistan Hökuməti tərəfindən ödənilmişdir.

YUN / Kostadimas və başqaları
(45769/06)

Yekun qərar
26/09/2012

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2013)176

Aşkar edilmiş pozuntular 2010-cu il tarixli qanunvericilik dəyişikliyinə irəli gəlirdi, həmin dəyişikliklə qanqöçürmə yolu ilə və ya qan törəmələri vasitəsilə təsadüfən xəstəliyə yoluxmuş şəxslərin əlavə müavinət komponentinin ("İİS") inflyasiya faizi əsasında korrektə edilmiş illik kompensasiya məbləğini almaq imkanı retrospektiv qaydada ləğv edilmişdi. Cavab olaraq, hakimiyyət orqanları 2012-ci ildən etibarən İİS-in korrektə edilmiş illik kompensasiya məbləğinin ödəniləcəyinə zəmanət verdilər. Bundan əlavə, mərkəzi və regional səviyyələrdə səlahiyyətli orqanlar təsadüfən xəstəliyə yoluxmuş şəxslərə (və ya onların varislərinə) kompensasiya məbləğinin təyin edildiyi tarixdən etibarən ödənilməmiş qalan İİS-in korrektə edilmiş məbləğlərini büdcə ayırmaları əsasında ödəmişlər. Xüsusilə, mərkəzi və regional orqanlar tərəfindən ödənilməli olan borclar, müvafiq olaraq, 2014-cü ilin sonuna qədər və 2018-ci ildə retrospektiv qaydada ödənilmişdir. Ərizəçilərə dəymiş zərərin kompensasiya

İTA / M.C. və başqaları (5376/11)

Yekun qərar
03/12/2013

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)30

olunmasına gəlincə, ərizəçilərlə bağlanmış barışıq sazişi çərçivəsində Hökumətin borcları ödənilmişdir.

Məhkəmə, digər məsələlərlə yanaşı, dövlət orqanlarının ərizəçinin Latviya vətəndaşlığına malik olmadığı üçün yaşa görə pensiya almaq hüququnu müəyyən edərəkən keçmiş Sovet İttifaqında işlədiyi illəri nəzərə almaqdan imtina etməsini tənqid etdi. Analoji pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün Latviya və Rusiya Federasiyası arasında "Sosial təminat sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş" imzalanmış və 19.01.2011-ci il tarixində qüvvəyə minmişdir. Sazişdə nəzərdə tutulur ki, Razılığa gələn Tərəflərdən birinin ərazisində 31 dekabr 1990-cı ilədək baş vermiş əmək fəaliyyəti dövrlərinə aid pensiyaları pensiya üçün müraciət edən şəxsin ərazisində yaşadığı Razılığa gələn Tərəf təyin edir və ödəyir. Sazişə əsasən, yaşa görə pensiyalar yenidən hesablanarkən orta əmək stajında beş illik artım nəzərə alınır. 2018-ci ilin may ayında Rusiya Federasiyasında yaşa görə pensiya təyin edilmiş və ya pensiya hüquqlarına yenidən baxılmış daimi yaşayan 8800 qeyri-vətəndaş var idi. Yaşa görə pensiyaların və ya maddi ziyan görə kompensasiyanın ödənilməsinin yenidən hesablanması ilə bağlı iddialara dair inzibati məhkəmələrin son presedent hüququndan nümunələr təqdim edilmişdir ki, bu da indi hər bir konkret halın diqqətlə araşdırıldığını göstərir.

Ərizəçi dəymiş bütün ziyan görə Məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş ədalətli təminatı almışdır.

*LAT / Andrejeva
(55707/00)*

*Böyük Palatanın qərarı
18/028/2009*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)362*

Ölkədaxili məhkəmələrin daxili qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddəalara zidd olaraq ərizəçiyə ştat ixtisarına görə işdən çıxarılmış ödənişlərini təyin etməkdən imtina etməsi ilə bağlı Məhkəmənin ifadə etdiyi tənqidə cavab olaraq, hakimiyyət orqanları dəymiş maddi və mənəvi ziyan görə ədalətli təminat məbləğini, yəni ərizəçinin işdən çıxarıldığı məqamda aylıq əmək haqqını, işdən çıxarıldıqdan sonra iki aylıq əmək haqqına bərabər kompensasiyanı və istifadə olunmamış məzuniyyət haqlarını ödəmişlər. 2003-cü il tarixli Əmək Məcəlləsi ixtisara düşmüş işçilərə yardımların və kompensasiyaların ödənilməsinə nəzərdə tuturdu. Bundan əlavə, 2012-ci ildə işçilərin ixtisarına görə kompensasiyaların ödənilməsi ilə bağlı Ali Ədalət Məhkəməsi tərəfindən yeni göstəriş verilmiş və hakimiyyət orqanları Əmək Məcəlləsinin müvafiq müddələrinin praktikada düzgün tətbiq edildiyini göstərən presedent hüququ nümunələrini təqdim etmişlər.

*MOL / Cazacu
(40117/02)*

*Yekun qərar
23/01/2008*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)5*

Bu iş ərizəçinin pensiya hüquqlarının qiymətləndirilməsində səhv aşkar edildikdən sonra Əlilliyə görə Pensiya Fondunun qərarı ilə ona yaşa görə əmək pensiyasının ödənilməsinə xitam verilməsi ilə əlaqədar olaraq onun yaşa görə əmək pensiyasından retrospektiv qaydada məhrum edilməsinə və 2000-2007-ci illər arasında ona ödənilmiş məbləğlərin qaytarılması tələbinə aiddir ki, bu da onun yeganə gəlir mənbəyi olan yaşa görə pensiyasını tamamilə itirməsi ilə nəticələnmişdir. Məhkəmənin qərarına cavab olaraq, ərizəçiyə dəymiş mənəvi və təxmin edilən maddi ziyan görə Məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş ədalətli kompensasiya məbləğləri səlahiyyətli orqanlar tərəfindən ödənilmişdir. 2009-cu ilin noyabrında ərizəçiyə mütəmadi olaraq ödənilən yenidən hesablanmış pensiya təyin edilmişdir. Ərizəçiyə qarşı 2014-cü ildə başlanmış icra prosedurlarına 2019-cu ildə xitam verilmişdir. Məcburi icra prosesi çərçivəsində ərizəçidən tutulmuş pensiya məbləğlərinin və üzərinə əlavə olunan faizlərin geri qaytarılması barədə ərizəçinin 2020-ci il yanvar tarixli müraciətindən sonra bu məbləğ 2020-ci ilin may ayında ərizəçinin hesabına köçürülmüşdür.

*MAK / Romeva
(40117/02)*

*Yekun qərar
12/03/2020*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2209)277*

Ümumi tədbirlərə gəldikdə, "Pensiya və əlillik sığortası haqqında" 2012-ci il tarixli Qanun Fondun yurisdiksiyası çərçivəsində məşğulluqla bağlı məlumatların toplanması qaydasını tənzimləyir, məlumatların icmalı hər bir benefisiara və işəgötürənlərə, özünüməşğulluq subyektlərinə və ya fərdi fermerlərə ildə iki dəfə təqdim olunur. Benefisiarlar zərurət olduqda məlumatlarda düzəliş edilməsini tələb edə bilərlər. 2015-ci il tarixli İnzibati Prosessual Qanunda nəzərdə tutulub ki, inzibati icraatın başlanmasına səbəb olan aktı qəbul etmiş dövlət

orqanı yekun inzibati qərarın qəbuluna qədər həmin aktı ləğv edə və ya dəyişdirə bilər. 2015-ci il tarixli Qanuna həmçinin mütənasiblik prinsipi daxil edilmişdir. Nəhayət, 2020-ci ilin iyul ayında Ali İnzibati Məhkəmə belə nəticəyə gəlmişdir ki, hakimiyyət orqanları mütənasiblik prinsipinə riayət etməli, bununla da vicdanla hərəkət etmiş şəxsin üzərinə həddindən artıq öhdəlik yükü qoymamalı, xüsusən də onun maddi vəziyyətini nəzərə almalıdırlar.

Serbiyanın Pensiya və Əlilliyin Sığortası Fondu (SPDIF) tərəfindən Kosovo muxtar diyarında və Metoxiyada on ildən artıqdır ki, qazanılmış pensiyaların ödənilməsinin dayandırılmasını qanunsuz hesab edərək Məhkəmə "cavabdeh Hökumətin Serbiyanın səlahiyyətli orqanlarının sözügedən pensiya və borc məbləğlərinin ödənilməsinə təmin etmək üçün müvafiq qanunları yerinə yetirmələrini təmin etmək məqsədilə bütün zəruri tədbirləri görməsini" tələb etdi. 2013-cü ildə analoji pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün, xüsusən də potensial müraciət edənlərin çoxluğunu nəzərə alaraq, səlahiyyətli orqanlar Serbiya və Kosovoda bir sıra qəzətlərdə, eləcə də Serbiya Pensiya və Əlillik Sığortası Fondunun internet saytında elan dərc edərək müvafiq şəxsləri Kosovoda qazandıqları pensiyaların ödənilməsinin bərpası üçün müraciət etməyə dərc etdilər. Ödənişlərin bərpası ilə bağlı müraciətləri rədd edilmiş ərizəçilər ikinci instansiya inzibati orqanına apellyasiya şikayəti verə bilərlər. Bu şikayət rədd edilərsə, İnzibati Məhkəmədə inzibati icraata başlamaq, daha sonra isə Konstitusiya Məhkəməsinə konstitusiya şikayəti vermək mümkündür. Konstitusiya Məhkəməsi eyni zamanda analoji pensiya məsələlərində AİHM-in presedent hüququna uyğun məhkəmə təcrübəsi formalaşdırmışdır (bununla əlaqədar olaraq *Skenderi və başqalarının işi* üzrə şikayət ərizəsinin (ərizə № 15090/08) qəbul edilməzliyi barədə qərardada bax). Hakimiyyət pensiyaların ödənilməsinin bərpası barədə 533 qərarın qəbul edildiyini bildirib. Ərizəçilər mənəvi ziyana görə Məhkəmənin təyin etdiyi ədalətli kompensasiya məbləğlərini almışlar. Dəymiş maddi ziyana gəlincə, ödənilməli pensiyalar və qanunla müəyyən edilmiş faizlər ödənilmişdir.

SER / Grudić
(31925/08)

Yekun qərar
23/01/2008

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)5

Məhkəmə əmək qabiliyyətini itirmiş ərizəçinin əmək qabiliyyətinin yenidən qiymətləndirilməsindən sonra əlillik müavinətinin yarıdan aşağı məbləğə qədər azaldılması səbəbindən üzərinə həddindən artıq yük düşməsinə tənqid etdi. Bu cür pozuntuların təkrarlanmaması üçün "Pensiya və əlilliyin sığortası haqqında" Qanuna daxil edilmiş və 2020-ci ildə qüvvəyə minmiş dəyişikliklər ərizəçinin vəziyyətinə bənzər durumda olan benefisiarların yekun qərarın ləğvi və əvvəlki əlillik sığortası qaydaları əsasında təyin edilmiş məbləğin dəyişiklikdən sonrakı ayın birinci günündən etibarən ödənilməsi üçün ərizə ilə müraciət etmək hüququna malik olmasını nəzərdə tutur. Yuxarıdakı dəyişiklikdən əvvəl yerli məhkəmələr Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnu nəzərə alaraq özlərinin məhkəmə təcrübəsində dəyişiklik etmişdilər. Hökumət ərizəçiyə Məhkəmənin maddi (1992-ci il tarixli Qanunda və 1999-cu il tarixli Qanunda nəzərdə tutulan müavinət məbləğləri arasındakı fərq) və mənəvi zərəmə görə təyin etdiyi ədalətli təzminatı ödəmişdir. Ərizəçi 2013-cü ildə pensiyaya çıxmaq üçün şərtləri yerinə yetirmişdir.

SVN / Krajnc
(38775/14)

Yekun qərar
31/01/2018

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2012)115

Məhkəmə dövlət orqanlarının 1998-ci il tarixli Qanunda təsbit olunmuş Sloveniya vətəndaşlığı meyarına uyğun gəlməməsi səbəbi ilə o vaxt Serbiya vətəndaşı olan və Sloveniyada daimi yaşayan ərizəçiyə yaşa görə pensiya təyin etməkdən imtina etməsinə ayrı-seçkiliyə əsaslanan imtina kimi tənqid etdi. İşin faktları analoji pozuntuların qarşısını almaq üçün qanunvericilik bazasına dəyişikliklər edilməzdən əvvəl baş vermişdi. Bütün keçmiş Yuqoslaviya respublikaları tərəfindən imzalanmış "Varislik məsələləri haqqında" 2004-cü il tarixli sazişdə, habelə Sloveniya Respublikası və Serbiya Respublikası arasında bağlanmış "Sosial sığorta haqqında" sazişdə və "Sloveniya Respublikası və Serbiya Respublikası arasında bağlanmış "Sosial sığorta haqqında" 2010-cu il tarixli sazişin həyata keçirilməsi üzrə inzibati tədbirlər haqqında" sazişdə hansı keçmiş respublikanın yaşa görə pensiya təyin etmək öhdəliyinin olduğu göstərilirdi. Hakimiyyət orqanları əmin etdilər ki, ərizəçinin vəziyyətinə oxşar vəziyyət təkrarlana bilməz, çünki xüsusi hərbi pensiya fonduna ödənişlər etmiş bütün şəxslər indi vətəndaşı olduqları və yaxud bir neçə vətəndaşlıqları varsa daimi yaşadıkları dövlətdən pensiya almaq hüququna malikdirlər.

SVN / Ribač
(57101/10)

Yekun qərar
11/10/2017

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)420

Ərizəçiyə gəldikdə, ona 2003-cü ildən yaşa görə pensiya təyin edilmiş, həmçinin mənəvi və maddi zərərə görə Məhkəmə tərəfindən təyin olunan ədalətli təzminat məbləğini almışdır (bu məbləğ onun ayrı-seçkilik qoyulmadan almaq hüququna malik olduğu, amma ödənilməyən əlli iki pensiya məbləğinin kompensasiyasından ibarətdir).

1.2. Bank depozitləri

Pozuntu ərizəçinin Dövlət Əmanət Bankındakı əmanətlərinin dəyərdən düşməsinə qismən yoluna qoymaq üçün ödənilən kompensasiyanın gecikdirilməsi ilə əlaqədar idi. Analoji halların təkrarlanmaması üçün 12.12.2002-ci il tarixində bank əmanətlərinin indeksləşdirilməsi haqqında yeni qanun qəbul edilmiş və 26.12.2003-cü il tarixli 575 nömrəli Qanunla dövlətə məxsus Bank Əmanətlərinə Zəmanət Fondu xüsusi olaraq yaradılmışdır. 2015-ci ildə səlahiyyətli orqanlar dəyərdən düşmüş əmanətlər üzrə kompensasiyaların ödənilməsi üçün Əmanət Bankına 50 milyon MDL (təxminən 2,37 milyon avro) ayırdı. 2017-ci ilin mart ayında Hökumət fiziki şəxslərin Əmanət Bankındakı əmanətlərinin indeksləşdirilməsinə və ödənilməsi qaydasına bir sıra dəyişikliklər etdi və dəyərdən düşmüş əmanətlərin ödənilməsi üçün əlavə olaraq 40 milyon MDL (təxminən 1,91 milyon avro) ayırdı. Bundan əlavə, bu öhdəliklərin icrası üçün müntəzəm olaraq büdcədən vəsait ayrılır. Əmanət Bankının ləğvindən sonra (2015-2016) kompensasiyanın ödənilməsi indi Moldova Poçtu (*Pošta Moldovei*) vasitəsilə həyata keçirilir. Ərizəçiyə gəlincə, hakimiyyət orqanları dəymiş maddi və mənəvi zərərə görə Məhkəmənin təyin etdiyi ədalətli təzminat məbləğini ödəmişlər.

*MOL / Dolneanu
(17211/03)*

*Yekun qərar
13/02/2008*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)413*

Bu işdə Məhkəmə sistem xarakterli problem aşkar edərək, Konvensiyanın 46-cı maddəsinə uyğun olaraq Serbiya və Sloveniya hökumətlərindən ərizəçilərin və oxşar vəziyyətlərdə olan digər şəxslərin baş ofisləri Sloveniya və Serbiyada olan bankların Bosniya və Herseqovinadakı filiallarında xarici valyutada depozitə qoyulmuş “köhnə” əmanətlərini ölkə vətəndaşları ilə eyni şərtlərlə bərpa etməkdən ötrü effektiv imkana malik olmaları üçün zəruri tədbirlər görülməsini tələb etdi.

*SER / Ališić və
başqaları*

*SVN / Ališić və
başqaları (60642/08)*

*Böyük Palatanın qərarı
of 16/07/2014*

*Serbiya barəsində yekun
qətnamə
CM/ResDH(2020)184*

*Sloveniya barəsində yekun
qətnamə
CM/ResDH(2018)111*

Buna cavab olaraq, 2015-ci ilin iyulunda Sloveniya hakimiyyəti “Ljubljanska Banka”nın Sarayevo və Zaqrebdəki filiallarında saxlanılan əmanətlərin ödənilməsi sxemini müəyyən edən qanun qəbul etdi. 2019-cu ildə dəyişiklik edilmiş 2016-cı il tarixli “*Ališić işi*” üzrə qərarın icrası haqqında” Qanunla Yuqoslaviya Sosialist Federativ Respublikasının (YSFR) varisi olan dövlətlərin vətəndaşlarının Serbiya banklarında saxladıkları əmanətlər üçün oxşar ödəniş sxemi Serbiya orqanları tərəfindən təmin edilmişdir. Sloveniya qanunu ilə ödənilməmiş əmanətlərlə bağlı hüquqların və balansların istifadəçilər tərəfindən rahat yoxlanmasına imkan verən prosedur təsis edildi və bu iş Sloveniyanın Varislik Fonduna həvalə olundu. Müraciət müddəti 01.12.2015-ci ildən 31.12.2017-ci il tarixinədək müəyyən edildi. Əmanətlərə hüququ olan benefisiarlar ilkin “köhnə” valyuta əmanətçiləri, onların varisləri, habelə etibarlı qanuni əməliyyatlar əsasında bu hüquqa sahib olan fiziki şəxslər, eləcə də Yuqoslaviya Sosialist Federativ Respublikasının (YSFR) xarici valyuta ilə əməliyyatlara dair qaydalarına uyğun olaraq ödənilməmiş “köhnə” xarici valyuta əmanətlərinə sahib olan özəl hüquqi şəxslərdir. *Hodžić işi* üzrə şikayətin qəbul edilməzliyi barədə qərarında Məhkəmə müəyyən etdi ki, ödəniş sxemi *Ališić işi* üzrə pilot qərarla göstərilən meyarlara cavab verir. Qanun və onun müəyyən etdiyi ödəniş sxemi səmərəli şəkildə həyata keçirilib. Bu işin bağlanması digər işlərdə, o cümlədən Bosniya və Herseqovina qanunvericiliyinə uyğun olaraq məhdudlaşdırılmış özəlləşdirmə hesablarına köçürülmüş “Ljubljanska Banka”nın Sarayevo filialında saxlanılan əmanətlərin ödənilməsi üzrə məsuliyyət məsələsinə toxunan işlərdə AİHM-in qənaətlərinə xələf gətirmir.

Ərizəçilərə gəlincə, Sloveniya hakimiyyət orqanları bu qərarın icrası üçün qəbul edilmiş qanunda müəyyən edilmiş şərtlər əsasında əmanətlərinin qaytarılmasını təmin etməklə onların işinin bərişiq yolu ilə həllinə nail olmuşlar.

Serbiyada 28.12.2016-cı il tarixində Serbiya banklarının xarici filiallarında depozit qoyulmuş "köhnə" valyuta əmanətləri üçün ödəniş sxeminin tətbiqinə yönəlmiş "Ališić işi üzrə qərarın icrası haqqında" Qanun qəbul edilmişdir. *Muratović işi* üzrə şikayətin qəbul edilməzliyi haqqında qərarında Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ödəmə sxemi *Ališić işi* üzrə pilot qərarında göstərilən meyarlara cavab verir. 2017-ci ildə hökumət "Xarici valyutada əmanətlərin ödənilməsi hüququnun müəyyən edilməsi qaydası haqqında əsasnamə" qəbul etdi. Əmanətlərə hüquqları olan benefisiarların 23.02.2018-ci il tarixinədək Maliyyə Nazirliyinin Dövlət Borcu Administrasiyasına yoxlama üçün müraciət etmələri tələb olunurdu. Hökumət tərəfindən bu məqsədlə yaradılan xüsusi komitənin bununla bağlı qəbul etdiyi qərarlara məhkəmə nəzarəti qaydasında yenidən baxıla bilər. Yoxlama prosedurunda müəyyən edilmiş məbləğ 2023-cü ilin fevral ayına qədər dövlət istiqrazları şəklində əmanətçilərə qaytarılacaq. Nəhayət, ödəniş sxeminin səmərəli işləməsinə təmin etmək üçün lazımı inzibati tədbirlər, eləcə də özəlləşdirmə prosesində istifadə olunan əmanətlərin məbləğlərini dəqiq müəyyən etmək zərurəti nəzərə alınaraq, YSFR-in varisi olan digər dövlətlərlə əməkdaşlıq tədbirləri həyata keçirilmişdir. Qanun və onun müəyyən etdiyi ödəniş sxemi səmərəli şəkildə həyata keçirilib. Təqdim olunan statistik məlumatlar təsdiq edir ki, müraciətlərin böyük hissəsi müsbət həllini tapıb və tələb olunan məbləğlərin 75 faizinin ödənişi təmin edilib.

Ərizəçiyə gəlincə, mənəvi zərərə görə ədalətli təzminat Serbiya hakimiyyət orqanları tərəfindən ödənilib və 2020-ci ilin yanvarında onun maddi iddia tələbi, faizlər də daxil olmaqla, tam ödənilib.

1.3. Əqli mülkiyyət

Ərizəçi tərəfindən öz şəxsiyyət vəsiqəsi üçün çəkdirilən və müəlliflik hüququ ilə qorunan fotosəkildən Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən qanunsuz istifadə edilməsi və daxili məhkəmələrin ona müvafiq kompensasiya verilməsindən imtina etməsi səbəbindən ərizəçinin mülkiyyət hüquqları pozulmuşdur. Analoji halların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 1994-cü ildə qəbul edilmiş "Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında" Qanun 2011-ci ildə yeni qanunla əvəz edilmişdir, orada nəzərdə tutulur ki, məhkəmə pozuntunun davam etdirilməsini qadağan edən qərar çıxara bilər. Müəllif hüquqlarının sahibi məhkəmədən və ya digər səlahiyyətli orqanlardan hüquqlarının və pozuntu faktının etiraf edilməsini, hüquq pozuntusundan əvvəlki vəziyyətin bərpa edilməsini, pozuntu təşkil edən hərəkətlərə xitam verilməsini, dəymiş maddi və mənəvi zərərin ödənilməsinə tələb edə bilər. 2004-cü ildə yaradılmış Əqli Mülkiyyət üzrə Dövlət Agentliyi müəlliflik hüquqlarının qorunması, həyata keçirilməsi və təmini siyasətini hazırlayır və tətbiq edir, müəllif hüquqları məhsullarının qeydiyyatı üçün müraciətləri qəbul edir, onlara baxır və dövlət adından qeydiyyat şəhadətnamələri verir. Dövlət Agentliyinin tərkibində fəaliyyət göstərən Mediasiya və Arbitraj Orqanı və Apellyasiya Şurası əqli mülkiyyət sahəsində mübahisələrin, habelə müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqların kollektiv idarə edilməsi sahəsində mübahisələrin məhkəmədənəknar həllini təmin edir. Milli Ədliyyə İnstitutu davamlı olaraq hakimlər və hakim köməkçiləri üçün Konvensiya standartları, xüsusən də əqli mülkiyyətin qorunması ilə bağlı məsələlər üzrə təlimlər keçirir.

*MOL / Balan
(2283/12)*

*Yekun qərar
29/04/2008*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)414*

Ərizəçiyə gəldikdə, onun çəkirdiyi fotosəkildən istifadə 2000-ci ildə dayandırılmışdır. Mübahisəli məhkəmə prosesi yenidən başlanmış və onun xeyrinə qərar çıxarılmışdır. Ərizəçiyə dəymiş mənəvi və maddi ziyana görə təyin edilmiş ədalətli təminat ödənilmişdir.

Məhkəmə ölkədaxili məhkəmələr tərəfindən "Patent İnstitutu haqqında" Türkiyə Qanununun 31(2)-ci maddəsinin ərizəçi şirkətin zərərinə əsassız olaraq retrospektiv qaydada tətbiq edilməsini və bunun nəticəsində onun əmtəə nişanı hüquqlarından məhrum olmasını tənqid etdi, xüsusən qeyd etmək lazımdır ki, mübahisələndirilən qanunvericilik Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən sonradan ləğv edildi. Hökumət bu tənqiddə cavab olaraq xatırlatdı ki, mübahisələndirilən qanunvericilik 2008-ci ildə Konstitusiyaya Məhkəməsi tərəfindən konstitusiyaya zidd hesab edilib və qüvvədən düşmüş elan edilib. Bundan başqa, 2016-cı ildə qəbul edilmiş yeni Sənaye Mülkiyyəti Məcəlləsi ilə qəzetin adı da qorunur və beləliklə, oxşar pozuntuların təkrarlanmasının qarşısı alınır. Bundan əlavə, 2018-ci il mart tarixli qərarında (№ 2015/3068) Konstitusiyaya Məhkəməsi mübahisələndirilən "Patent İnstitutu haqqında" Qanunun retrospektiv tətbiqinin ərizəçinin ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozuntusunu təşkil etdiyini müəyyən edib və müvafiq olaraq, daxili qanunvericiliyi Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna uyğun qaydada şərh edib.

Ərizəçi şirkətə gəldikdə, hakimiyyət orqanları dəymiş mənəvi zərəre görə Məhkəmənin təyin etdiyi ədalətli təminatı ödəmişlər. Ərizəçi qanunla müəyyən edilmiş müddətdə mülki məhkəmə icraatının yenidən başladılmasını tələb etməyib.

*TÜR / Kamoy Radyo
Televizyon Yayınıclik ve
Organizasyon A.Ş.
(19965/06)*

*Yekun qərar
09/09/2019*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)292*

1.4. Mülkiyyət və ədalət mühakiməsinə çıxış imkanı

Mülkiyyət hüququnun tanınması haqqında yekun məhkəmə qərarlarının nəzarət qaydasında yenidən baxılmaqla ləğv edilməsi nəticəsində mülkiyyət hüquqlarına hüquqi müəyyənlik prinsipini pozan müdaxilələrin təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 17/05/17/05 tarixli 8812 nömrəli Qanunla mübahisələndirilən nəzarət qaydasında yenidən baxma proseduru 2001-ci il tarixli Mülki Prosesual Məcəllənin 473-cü maddəsinə əsasən ləğv edildi.

Ərizəçilərə gəlincə, Məhkəmə hesab etdi ki, əvvəlki vəziyyətin bərpası (*restitutio in integrum*) qeyri-mümkündür, çünki əmlak indi vicdanlı üçüncü şəxs tərəfindən məskunlaşdırılıb. Buna görə də, ərizəçilərə dəymiş maddi və mənəvi ziyana görə ədalətli təminat ödənilib.

*ALB / Vrioni və başqaları
(2141/03)*

*Yekun qərar
06/07/2009*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2011)85*

Məhkəmə Bolqarıstanın prokurorluq orqanları tərəfindən hotelin ərizəçi Çexiya şirkəti tərəfindən özəlləşdirilməsinin əsassız olaraq (olduqca ümumi məzmunlu hüquq normalarına əsaslanaraq) dayandırılmasını və onun sonradan bu qərarlardan məhkəməyə şikayət etmək imkanına malik olmamasını tənqid etdi. "Törədiləcəyini güman etmək üçün əsasın mövcud olduğu cinayət əməlinin qarşısını almaq üçün prokurorluq orqanları tərəfindən zəruri tədbirlər görülməsinə, o cümlədən cinayət törətmək üçün istifadə oluna bilən vasitələrin müvəqqəti müsadirəsinə icazə verən" mübahisələndirilən müddəalardan biri (1974-cü il tarixli Cinayət Məcəlləsinin 185-ci maddəsinin 1-ci bəndi) bu işdəki faktlar baş verdikdən sonra 2006-cı il tarixli Cinayət Prosesual Məcəlləsi ilə ləğv edildi və yuxarıdakı müddəə həmin Məcəlləyə daxil edilmədi. Səlahiyyətli orqanlar onu da qeyd etdilər ki, "Məhkəmə sistemi haqqında" 2007-ci il tarixli Qanun prokurorlara qanunla nəzərdə tutulmuş bütün tədbirləri görməyə imkan versə də, əgər onlarda cinayət təqibinə məruz qalmalı olan cinayət əməlinin və ya digər qanunsuz əməlin törədilə biləcəyinə dair məlumat varsa, bu özü-özlüyündə prokurorların Məhkəmə tərəfindən tənqid edilən tədbirlərə bənzər tədbirlər barədə qərar verməsi üçün qanunla müəyyən edilmiş yetərli əsas deyil. Bu baxımdan təminatlara aid həll edilməmiş məsələlər *Beynəlxalq Ticarət və İnkişaf Bankı AD və başqaları Bolqarıstana qarşı iş* kontekstində araşdırılır.

*YUN / Zlinsat, SPOL. S. R.O.
(57785/00)*

*Yekun qərar
15/09/2006*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)337*

Ərizəçi şirkətə gəlincə, onun əmlakı ona qaytarılıb və səlahiyyətli orqanlar əmlakın vəziyyətinin pisləşməsi və mənfəətin itirilməsi səbəbindən dəymiş maddi ziyanı görə ədalətli təzminat ödəyiblər.

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, Ali Məhkəmənin ərizəçi şirkətin üzərinə əsas icraatda iştirak etməyən digər şirkət tərəfindən çəkildiyi iddia edilən əlavə məhkəmə xərclərini ödəmək öhdəliyi qoyan qərarı, digər məsələlərlə yanaşı, ərizəçi şirkətin mülkiyyət hüquqlarına da təsir göstərir. Buna cavab olaraq, hakimiyyət orqanları qeyd etdilər ki, bu pozuntu Mülki Prosessual Məcəllənin 250-ci maddəsinin düzgün tətbiq edilməməsindən irəli gəlir, həmin maddə əlavə məhkəmə qərarının qəbul edilməsinə imkan verir və Məhkəmənin özünün də qeyd etdiyi *res judicata* prinsipinə (yekun qərarla həll edilmiş işə yenidən baxıla bilməz) özü-özlüyündə zidd deyil. Analoji pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 2013-cü ilin aprel ayında Ali Məhkəmə mülki işlər üzrə fəvqəladə qaydada yenidən baxma proseduru haqqında 2 sayılı izahat xarakterli qərar qəbul edərək aydınlıq gətirdi ki, işə yenidən baxılarkən və ya “üstüörtülü” apelyasiya şikayəti nəzərdən keçirilərkən yeni iddia tələblərinin həllinə yönələn hüquqi əsasların qəbulu qadağandır.

Ərizəçi şirkət dəymiş mənəvi və maddi zərərə (hüquqa zidd olaraq ödənilmiş məbləğə) görə Məhkəmə tərəfindən təyin olunan ədalətli təzminatı almışdır.

MOL / Asito (№ 2)
(39818/06)

Yekun qərar
13/06/2012

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)271

Məhkəmə müəyyən etdi ki, daxili məhkəmələrin əmlakı ekspropriasiya olunmuş ərizəçinin ekspropriasiyanı həyata keçirmiş idarəetmə orqanının hüquqi təmsilçilik xərclərini ödəməsi və bununla da ekspropriasiyaya görə kompensasiyanın məbləğinin 40% azaldılması barədə tələbi ərizəçinin öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə etmək hüququ ilə bir araya sığmır. Analoji halların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 2019-cu ildə Kassasiya Məhkəməsi hazırkı qərara istinad edərək ekspropriasiya prosesində inzibati məhkəmə xərclərinin ödənilməsi ilə bağlı presedent hüququnda dəyişiklik etdi. Bundan sonra daşınmaz əmlakın sahibləri ekspropriasiya prosesində inzibati məhkəmə xərclərinin ödənilməsinə görə cavabdehlik daşıyırlar.

Ərizəçi daxili məhkəmələr tərəfindən ödəməyə məcbur edildiyi vəkil qonorollarına çəkdiyi xərcə görə Məhkəmə tərəfindən təyin olunan ədalətli təzminatı aldı.

TÜR / Musa Tarhan
(12055/17)

Yekun qərar
18/03/2019

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)137

Vicdanlı sahiblərin öz mülkiyyətindən özbaşına məhrum edilməsinə, yəni “Ukrayna-Tümen” işində şirkətin nizamnamə kapitalının bir hissəsindən və *Svitlana İlçenko* işində ərizəçinin qarajdan məhrum edilməsinə görə kompensasiya verilməməsi ilə bağlı Avropa Məhkəməsinin tənqidinə cavab olaraq, “Hərbi və ya fəvqəladə vəziyyət şəraitində əmlakın təhvil verilməsi, məcburi qaydada özgəninkiləşdirilməsi və ya götürülməsi haqqında” 2012-ci il Qanunda, habelə “Şəxsi torpaq sahələrinin və digər daşınmaz əmlakın sosial ehtiyaclar üçün özgəninkiləşdirilməsi haqqında” 2009-cu il tarixli Qanunda əmlakın özgəninkiləşdirilməsinə görə kompensasiyanın ödənilməsinə təmin etmək üçün kifayət qədər hüquqi təminatlar nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, dövlət qulluqçularının və məhkəmələrin qanunsuz hərəkətlərinə görə kompensasiya nəzərdə tutan “Hüquq-mühafizə, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının/əməkdaşlarının qanunsuz hərəkətləri nəticəsində dəymiş ziyanın ödənilməsi haqqında” Qanun, əmlakın qanunsuz müsadirə edilməsinə də əhatə edir. Hakimiyyət orqanları həmçinin bu kompensasiya mexanizmlərinin İHAK-a uyğun tətbiqini və səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinin mövcudluğunu nümayiş etdirən yerli məhkəmələrin presedent hüququndan müvafiq qərar nümunələrini təqdim etmişlər.

Ərizəçilərə yetirilmiş maddi zərərə (“Ukrayna-Tümen” işi), habelə maddi və mənəvi zərərə (*Svitlana İlçenko* işi) görə Məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş ədalətli kompensasiya ödənilmişdir.

UKR / “Ukrayna-Tümen” (22603/02)

Yekun qərar
04/07/2019

Ədalətli təzminat barədə yekun qərar
04/10/2010

UKR / Svitlana Ilchenko
(47166/09)

Yekun qərar
04/10/2019

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)183

1.4.1. Zərərin ödənilməsi barədə məhkəmə qərarlarının icrası

Serb (Srpska) Respublikasının (SR) ümumi öhdəlikləri ilə bağlı müəyyən məbləğlərin ödənilməsinə tələb edən yekun ölkədaxili məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi və ya gecikdirilməklə icra olunması problemini həll etmək üçün 2009-cu ildə mübahisəli 2004-cü il tarixli ölkədaxili qanuna dəyişikliklər edildi, həmin dəyişikliklərə əsasən, SR-in ümumi öhdəlikləri tam icra olunana qədər müvafiq məbləğlər gecikdirmə faizi ilə birlikdə nağd şəkildə ödəniləcəkdir. Bundan əlavə, "Daxili borc haqqında" 2012-ci il tarixli Qanun SR-in daxili borcla bağlı öhdəliklərinin nağd pulla və ya istiqraz buraxmaqla ödənilməsinə nəzərdə tuturdu. Maliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçmiş məhkəmə qərarlarının 2012-ci ildən etibarən beş il müddətində qeydiyyata alındığı ardıcılıqla icra edilməsi nəzərdə tutulur. Fərdi tədbirlərə gəlincə, bütün mübahisəli ölkədaxili icraatlar üzrə qərarlar icra edilib və ərizəçilərə ədalətli təzminat ödənilib.

*BVH / Momić və başqaları
(1441/07)*

*Yekun qərar
08/07/2014*

*BVH / Milinković
(21175/13)*

*Yekun qərar
08/07/2014*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)29*

1.4.2. Müharibənin vurduğu zərərin ödənilməsi barədə məhkəmə qərarlarının icrası

Məhkəmə müəyyən etdi ki, dövlət borcunun həcminə görə bütün kateqoriyalara aid yekun məhkəmə qərarlarının icrasının qanunla dayandırılması ilə əlaqədar olaraq, dövlət orqanları müharibə nəticəsində dəymiş ziyana görə müəyyən məbləğlərin ödənilməsinə nəzərdə tutan yekun ölkədaxili məhkəmə qərarlarını icra etməyiblər. Buna cavab olaraq, Bosniya və Herseqovina Federasiyasının ("BHF") Parlamenti "Daxili borc haqqında" Qanuna dəyişiklikləri qəbul etdi və Hökumət 2011-ci ildə "Müharibə ilə bağlı İddialara dair yekun məhkəmə qərarlarının icrası haqqında" Qərar qəbul etdi. 2017-ci ildə BHF-in Maliyyə Nazirliyi 341 ölkədaxili yekun məhkəmə qərarını qeydə aldı. Səlahiyyətli orqanlar lazımi vəsaiti əldə edərək borcların ödənilməsi üçün ödənişlərin yuxarıda qeyd olunan mexanizm üzrə və qanunvericilik bazasına uyğun şəkildə həyata keçirilməsini təmin ediblər. Serb Respublikasının Milli Assambleyası "Daxili borc haqqında" 2012-ci il tarixli Qanun qəbul etdi və Hökumət müharibənin vurduğu zərərin ödənilməsi üçün 2012-ci il üzrə hesablaşma planını təqdim etdi. 2016-cı ildə Serb Respublikasının Maliyyə naziri yeni hesablaşma planı təqdim etdi. O, 2016-cı ildən etibarən 13 il ərzində müharibənin vurduğu zərərin nağd şəkildə ödənilməsinə dair yekun qərarların icrasını nəzərdə tuturdu. Nağd ödəniş planı öz tələblərinin dövlət istiqrazları planı vasitəsilə həllini qəbul etmək istəməyən kreditorlara təqdim edildi. Müəyyən edilmiş hüquqi bazanın şərtlərinə uyğun olaraq, icra edilməmiş məhkəmə qərarlarının icrası istiqamətində iş davam etdiriləcək.

*BVH / Čolić və başqaları
(1218/07)*

*Yekun qərar
28/06/2010*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)116*

Fərdi tədbirlərə gəlincə, bu sıradan olan doqquz işdən altısında mənəvi ziyana görə ədalətli təzminat təyin edilmiş və ödənilmişdir. Bütün ölkədaxili məhkəmə qərarları icra olunmuşdur.

2. MÜLKİYYƏTDƏN MƏHRUM ETMƏ

2.1 Milliləşdirmə və ekspropriasiya kontekstində restitusiya

Ərizəçilərin qanunla deyil, yalnız hökumətin qərarları ilə müəyyən edilmiş şərtlərlə mülkiyyət hüququndan məhrum edilməsinə və daxili məhkəmələrin tətbiq edilməli olmayan hüquq normalarına əsaslanan qərarları ilə onların yaşayış yerlərindən istifadə hüququna gözlənilmədən və əsassız olaraq xitam verilməsinə cavab olaraq Ermənistan Konstitusiyası Məhkəməsi Mülki Məcəllənin və Torpaq Məcəlləsinin bir sıra maddələrinin konstitusional təhlilini aparmış və müəyyən etmişdir ki, bu qanunvericilik müddəaları mülkiyyət hüquqlarının konstitusiyaya ilə müdafiəsinə təminat vermir. Bundan əlavə, 27.11.2006-cı ildə "Cəmiyyətin və dövlətin ehtiyacları üçün ekspropriasiya haqqında" yeni Qanun qəbul edilmişdir. O, bütün ekspropriasiya proseduru tənzimləyir və mülkiyyət hüquqlarının – həm sahiblik hüququ, həm də yaşayış yerindən istifadə hüququnun müdafiəsi üçün nəzərdə tutulan, əlçatan və dəqiq hüquqi baza təşkil edir. Bu qanuna əsasən, mülkiyyətdən məhrum etmə qanunla müəyyən edilmiş prosedura riayət edilməklə və adekvat kompensasiyanın təmin edilməsi şərti ilə həyata keçirilməli və üstün tutulan ictimai maraqlara əsaslanmalıdır. Ölkədaxili məhkəmələr ekspropriasiya haqqında qanunu tətbiq edərək, yaşayış yerindən istifadə etmək hüququ olan şəxslərin pozulmuş hüquqlarını onlara adekvat kompensasiya təyin etməklə bərpa etmişlər.

Ərizəçilərə gəldikdə, dəymiş maddi ziyanı görə ədalətli təminat ödənilmişdir. Bu qrupa aid doqquz işdə birində (*Tunyan və başqaları*) ərizəçilər Kassasiya Məhkəməsinə müraciət etmişlər və iş 2014-cü ilin mayında aşağı instansiyaya məhkəməsinə göndərilmişdir.

ERM / Minasyan və Semerjyan (qrup)
(27651/05)

Yekun qərar
23/09/2009

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2015)191

Ərizəçinin əmlakının istifadəsinə idarəetmə orqanları və məhkəmələr tərəfindən tətbiq edilən və həmin əmlakın onun tərəfindən bölünməsinin və övladlarına bağışlanması qeyri-mümkünlüyü ilə nəticələnən məhdudiyətlər səbəbindən ərizəçinin mülkiyyət hüquqlarının pozulması ilə bağlı Məhkəmənin qərarına cavab olaraq, "Cəmiyyətin və dövlətin ehtiyacları üçün ekspropriasiya haqqında" 2006-cı il tarixli Qanun qəbul edildi, o, bütün ekspropriasiya proseduru, xüsusən aşağıdakıları tənzimləyir: ekspropriasiya şərtləri; onun şamil olduğu əmlak növləri; kompensasiya; ekspropriasiyaya dair qərarın qəbul edildiyi məhkəmə icraatı; mülkiyyətçinin hüquqları və onların təminatları. Bu qanunla nəzərdə tutulmuş ümumi təminatlarla yanaşı, özgəninkiləşdiriləcək (ekspropriasiya olunacaq) əmlakın sahibi həmin əmlak özgəninkiləşdirilənədək və ya özgəninkiləşdirmədən irəli gələn hüquqlar qeydə alınanədək ona sahib olmaq, ondan istifadə etmək və onun üzərində sərəncam vermək hüququna malikdir.

Ərizəçiyə dəymiş mənəvi ziyanı görə ədalətli təminat ödənilib, o, mübahisələndirilən icraatın yenidən başlanması üçün müraciət etməyib.

ERM / Safaryan
(576/06)

Yekun qərar
21/04/2016

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)133

Parlamentin on iki ildən artıq müddətə tətbiq etdiyi moratorium səbəbindən ərizəçilərin milli mədəniyyət abidəsi kimi təsnif edilən evinin geri qaytarılmasına dair 1994-cü il tarixli ölkədaxili məhkəmə qərarının icra edilməməsinə tənqid edən Məhkəmə qərarından sonra ərizəçilər evlə bağlı hüquqlarının bərpası üçün iddia qaldırdılar və əmlaklarından istifadənin mümkünsüzlüyünə görə kompensasiya tələb etdilər. Bu iddialar 2012-ci ildə təmin edildi və ev 2013-cü ildə merin qərarı ilə qanun əsasında onlara təhvil verildi, onların ev faktiki sahibliyi isə 07.08.2013-cü ildə baş tutdu. Analoji pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün "Mədəni İrs haqqında" 2009-cu il tarixli Qanunla mədəniyyət abidələri hesab edilən əmlakın restitusiyasına qoyulan moratorium ləğv edildi. Bu qanun müvafiq mülkiyyətçilərin evlə bağlı hüquqlarını və evin saxlanması öhdəliklərini ətraflı şəkildə müəyyən edir.

BOL / Debelianovi
(61951/00)

Yekun qərar
29/06/2007

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)98

Ərizəçilərin mülkiyyət hüquqları Ali Kassasiya Məhkəməsinin ərizəçilərin 1966-cı ildə milliləşdirilmiş və ekspropriasiya olunmuş daşınmaz əmlakının "Mülkiyyətin restitusiyası haqqında" 1992-ci il tarixli Qanuna əsasən geri qaytarılması (restitusiyası) barədə qərar çıxarmış Ali İnzibati Məhkəmənin yekun qərarına əməl etməməsi ilə pozulmuşdu. Cavab olaraq, hakimiyyət orqanları qeyd etdilər ki, Ali Kassasiya Məhkəməsinin əvvəlki presedent hüququ restitusiya prosedurlarına dar 14.01.2013-cü il tarixli məhkəmə qərarlarının qüvvəyə minməsi ilə bağlı yeni şərhəddi qərarın qəbulu ilə dəyişdirilmişdir. Daxili məhkəmələrin ən son presedent hüququ təsdiq etdi ki, "Mülkiyyətin restitusiyası haqqında" 1992-ci il tarixli Qanuna əsasən milliləşdirilmiş əmlakın özgəninkiləşdirilməsini ləğv edən məhkəmə qərarlarının qanuniliyinə mülki məhkəmə prosesləri çərçivəsində dolayı yolla məhkəmə nəzarəti qaydasında yenidən baxılması artıq mümkün deyil.

Ərizəçilər dəymiş mənəvi zərəərə görə maddi kompensasiya almış, çəkdikləri məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər kompensasiya edilmiş, habelə maddi ziyan görə ərizəçilər arasında miras paylarına uyğun olaraq bölüşdürülmüş 462.000 avro məbləğində kompensasiya almışlar.

**BOL / Chengelyan və başqaları
(47405/07)**

**Yekun qərar
21/07/2016 və
23/02/2008**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)218**

Məhkəmə ekspropriasiya edilmiş torpağını yenidən əldə etməsi üçün ərizəçidən tələb olunan əsassız dərəcədə yüksək geri alışı qiymətini onun ekspropriasiyaya görə aldığı kompensasiya ilə müqayisə edərək tənqid etdi. Qiymətlərin illik orta istehlak qiymətləri indeksinə uyğun olaraq avtomatik tənzimlənməsi nəticəsində yaranmış bu vəziyyətə cavab olaraq, səlahiyyətli orqanlar 4070/2012 sayılı Qanunla mübahisəli müddəaya dəyişiklik etdilər. Dəyişikliyə əsasən, əmlakın dəyərini qiymətləndirmək üçün müstəqil ekspertlər yaxın ərazidəki torpağın və ya oxşar torpağın dəyəri kimi elementləri, habelə torpağın istifadəsinin və/yaxud istismarının mümkün gəlirlərini nəzərə almalıdırlar. Dövlətlə maraqlı tərəf arasında kompensasiyanın məbləği ilə bağlı fikir ayrılığı yaranıqda, müvafiq qərarlardan mülki məhkəmələrə şikayət verilə bilər, onlar isə orta illik istehlak qiymətləri indeksi meyarını tətbiq etmək məcburiyyətində qalmadan mübahisəni həll edə bilərlər. Beləliklə, yeni hesablama metodu Məhkəmənin müəyyən etdiyi meyarlara uyğundur. Ərizəçiyə gəldikdə, onun əmlakdan məhrum edildiyini nəzərə alaraq, Məhkəmə ərizəçiyə dəymiş bütün ziyan görə maddi kompensasiya təyin etdi. Ərizəçi Məhkəmənin qərarı qanuni qüvvəyə mindiyi tarixdən sonra 90 gün ərzində Dövlət Şurasından işə yenidən baxılmasını tələb edə bilərdi, lakin bu seçimi etmədi.

**YUN / Kanaginis
(27662/09)**

**Yekun qərar
27/01/2017 və
08/06/2018**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)91**

Bu işdə pozuntu torpaq reyestrində yol verilmiş qeyri-dəqiqliklə və ərizəçinin sahib olduğu torpaq sahəsindən istifadə etməsinə və ya onun üzərində sərəncam verməsinə mane olan problemin həlli yolunu tapmaqda səlahiyyətli orqanların fəaliyyətsizliyi ilə əlaqədar idi. Ərizəçinin əvvəllər sosialist "kolxoz"una daxil edilmiş torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququ var idi. Sonrakı torpaq islahatı kontekstində əvvəllər kolxozlara verilmiş torpaq sahələri onların üzərində mülkiyyət hüququ olanlar və ya onların varisləri arasında yenidən bölüşdürülmək üçün nəzərdə tutulmuşdu. Torpaq reyestri düzgün aparılmadığına görə yenidən bölüşdürülmə zamanı ərizəçiyə faktiki mövcud olmayan torpaq sahəsi verilmişdi. Analoji halların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 1996-cı ildə yeni rəqəmsal kadastr xəritələrinin yaradılması məqsədilə başlanmış Milli Kadastr Proqramı 2007-ci ilin sonunda tamamlandı. Dəqiq rəqəmsal xəritələr indi Macarıstanın bütün ərazisi üzrə əlçatandır. Həmçinin, 2012-ci ildə qəbul edilmiş "Geodeziya və xəritəçəkmə fəaliyyəti haqqında" Qanuna əsasən, kadastr xəritələri daim yenidən nəzərdən keçirilməli və zərurət olduqda, torpaq ölçmələri əsasında operativ düzəlişlər edilməlidir. Torpaqların ayrılması prosedurlarına gəldikdə, 2020-ci il tarixli XL sayılı Qanuna əsasən, bir qayda olaraq, ayrılmamış bütün torpaq sahələri 1 yanvar 2021-ci il tarixindən dövlət mülkiyyətinə keçmişdir. Sonradan kolxoza verilmiş torpaq sahəsi üzərində keçmişdə mülkiyyət hüququna malik şəxslər kimi 2021-ci il yanvarın 1-dək qeydiyyatdan keçmiş və əvəzində indiyədək heç bir torpaq sahəsi və ya kompensasiya almamış fiziki şəxslər (və ya onların varisləri) sahib olduqları mülkiyyətin dəyərində mütənəsis olaraq pul kompensasiyası almaq hüququna malikdirlər.

**MAC / Szkorits
(58171/09)**

**Yekun qərar
16/12/2014**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)83**

Bu işlərdə Məhkəmə xüsusilə 1971-ci il tarixli 85 sayılı Qanuna əsasən yerli idarəetmə orqanları tərəfindən torpaqların fəvqəladə hallarda heç bir rəsmi ekspropriasiya proseduru olmadan zəbt edilməsi praktikası olan “dolaylı ekspropriasiyanın” tətbiqini tənqid etdi, belə ki, sonradan ictimai işlər üçün əmlakın təyinatı dəyişiyinə görə bu torpaqların geri alınması mümkün olmurdu.

Buna cavab olaraq, hakimiyyət orqanları mübahisələndirilən hadisələrin 2001-ci ildən əvvəl baş verdiyini və “dolaylı ekspropriasiya” praktikasının artıq mövcud olmadığını bildirdilər. 2011-ci ildə ekspropriasiyaya dair birləşdirilmiş qanunvericilik aktının 42bis maddəsi ilə ictimai maraqlara görə torpaqların zəbt edilməsi praktikası sahəsində islahatlar aparıldı və bu, fəvqəladə ekspropriasiya praktikasını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişirdi və torpaq sahibləri üçün təminatları yaxşılaşdırdı. Fəvqəladə prosedur yalnız müstəsna ictimai maraq doğuran səbəblər olduqda son vasitə kimi başladyr və müvafiq bələdiyyəni idarə edən Bələdiyyə Şurası tərəfindən qəbul ediləcək satınalma haqqında qərarla bunun səbəbləri tam şəkildə əks olunmalı və əsaslı olmalıdır. Bundan başqa, 2015-2016-cı illər arasında Kassasiya Məhkəməsi, Ali İnzibati Məhkəmə və Konstitusiya Məhkəməsi qanunvericilik dəyişikliyinə tətbiqini Konvensiyaya uyğunluğu baxımından qiymətləndirib və belə məlum olub ki, milli məhkəmələr yeni müddəaları Avropa Məhkəməsinin hazırkı qərarının işığında şərh edirlər.

Məhkəmə tərəfindən təyin edilən, ərizəçilərin məruz qaldığı maddi və mənəvi zərəri əhatə edən ədalətli təminat səlahiyyətli orqanlar tərəfindən ödənilmişdir.

*ITA / Belvedere Alberghiera
S.R.L. (127 iş qrupu)
(31524/96)*

*Yekun qərar
30/08/2000 və
30/01/2004*

*Aralıq qətnamə
CM/ResDH(2007)3*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)138*

Məhkəmə müəyyən etdi ki, torpaq sahəsinin Milli Yol Administrasiyası tərəfindən ictimai maraq kəsb edən işlər üçün ekspropriasiya proseduru olmadan və kompensasiya verilmədən zəbt edilməsi ərizəçinin mülkiyyət hüquqlarını pozub. Cavab olaraq, hakimiyyət orqanları ekspropriasiya prosedurunun indi 255/2010 sayılı Qanunla tənzimləndiyini və oxşar hallar zamanı rəsmi ekspropriasiya prosedurlarının aparılacağını bildirdilər. Bundan əlavə, bu qanuna əsasən, əgər əmlakda ictimai işlər yalnız müvəqqəti olaraq aparılarsa, tikintini aparacaq subyektlə mülkiyyətçi arasında bu işlərin aparılacağı torpaq sahəsinə dair icarə müqavilələri bağlana bilər.

Ərizəçiyə gəldikdə, bütün dəymiş ziyana görə ədalətli təminat hakimiyyət orqanları tərəfindən ödənilmişdir.

*RUM / Vergu
(8209/06)*

*Yekun qərar
22/02/2012*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)243*

Məhkəmə hakimiyyət orqanlarının mülkiyyətçilərə və yaxud onların vərəsələrinə və ya əmlaklarının idarəçilərinə ekspropriasiya proseduru barədə məlumat verməmələrini tənqid etdi, belə ki, bu, ərizəçinin vəfat etmiş qohumlarına məxsus torpaq sahəsinin müsadirəsinə görə kompensasiya ala bilməməsinə gətirib çıxarmışdı. Mübahisələndirilən ekspropriasiya prosedurları “Ekspropriasiya haqqında” 1956-cı il tarixli keçmiş qanuna əsasən həyata keçirilmiş, sonradan bu qanun “Ekspropriasiya haqqında” 1983-cü il tarixli Qanunla əvəz edilmişdir. Daha sonra “Ekspropriasiya haqqında” 1983-cü il tarixli Qanuna 2001-ci ildə dəyişiklik edilmiş və ekspropriasiyaya dair bildiriş və elanlar haqqında müvafiq müddəanın daxil edilməsi analoji pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almalıdır. Bundan əlavə, 2011-ci ildə “Bildirişlər haqqında” Qanuna edilmiş dəyişikliklər daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət hüququ ilə bağlı mübahisələrə dair müvafiq bildiriş və elanlar üçün prosessual tələblərə aydınlıq gətirmişdir. Nəhayət, Konstitusiya Məhkəməsi ekspropriasiya prosesində bildiriş tələbləri ilə bağlı presedent hüququnda dəyişiklik edərək vurğulamışdır ki, açıq elan vasitəsilə bildiriş verilməsi xarici və yerli ünvanların müəyyən edilməsi məqsədilə kifayət qədər araşdırma aparılmadan həyata keçirildikdə hüquqi müəyyənlik və təhlükəsizlik prinsiplərini pozur.

Ərizəçiyə gəldikdə isə, dövlət orqanları sözügedən pozuntuların dayandırılması və səbəb olduğu mənfii nəticələrin aradan qaldırılması üçün tədbirlər görmüşlər.

*TÜR / Akvardar
(48171/10)*

*Yekun qərar
04/02/2020*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)180*

Bu işdə pozuntu, “Ekspropriasiya haqqında” 1983-cü il tarixli Qanunun geriyə tətbiqi səbəbindən ərizəçilərin mülkiyyət hüquqlarının bərpasına nail ola bilməməsi və ya dövlət ehtiyacları üçün 20 ildən artıq müddətə torpaqlarının zəbt edilməsinə görə kompensasiya ala bilməməsi ilə əlaqədar idi, belə ki, həmin qanunda 20 illik zəbtəmədən sonra restitusiya və ya kompensasiya tələbləri üçün müəyyən edilmiş müddət bitdiyinə görə kompensasiya proseduru nəzərdə tutulmamışdı. Analoji pozuntuların

*TÜR / I.R.S. və
başqaları (26338/95)*

*Yekun qərar
15/12/2004 və
31/08/2005*

gələcəkdə baş verməsinin qarşısını almaq üçün Konstitusiya Məhkəməsi “Ekspropriasiya haqqında” Qanunun müvafiq müddəasını Konstitusiyaya zidd elan etdi və onun tətbiqinin qanunun aliliyi prinsipini və Avropa Konvensiyasının tələblərini pozduğunu əsas gətirdi. Nəticədə bu müddəa qüvvədən düşmüş elan edildi. Məhkəmə ədalət prinsipi əsasında qərar çıxararaq, ərizəçilərə dəymiş maddi ziyanə görə kompensasiya təyin etdi.

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2007)98

2.2 Əmlak itkisinə görə kompensasiya

Bu işlər kommunist rejimi dövründə milliləşdirilmiş əmlakın dövlət tərəfindən kompensasiya edilməsinə imkan verən adekvat mexanizmin olmaması və zərərin ödənilməsi ilə bağlı dövlətə qarşı qəbul edilən və yaxud dövlətin və ya dövlət şirkətlərinin üzərinə əmlakı natural formada kompensasiya etmək öhdəlikləri qoyan yekun ölkədaxili məhkəmə qərarlarının və inzibati qərarların icra olunmaması ilə bağlı idi.

Buna cavab olaraq, iddiaların qiymətləndirilməsi və sonra bütün kompensasiya tələblərinin ödənilməsi üçün dövlət büdcəsindən yetərli vəsaitin ayrılması proseduru nəzərdə tutan yeni kompensasiya mexanizmi yaradılmışdır. Həmçinin kompensasiya qərarlarının müəyyən edilmiş müddətdə icrasına nəzarət etmək üçün milli mexanizmlər yaradılmışdır. Bu mexanizmlər Venesiya Komissiyası tərəfindən müsbət qiymətləndirilmiş və Albaniya Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmişdir. Avropa Məhkəməsi yeni kompensasiya sxeminin səmərəliliyini qiymətləndirmiş və 2020-ci ilin martında *Beshiri və başqalarının işi* üzrə şikayət ərizəsinin qəbul edilməzliliyi barədə qərar qəbul etmiş və bununla da bu sxemi ərizəçilərin istifadə etməli olduğu səmərəli hüquqi müdafiə vasitəsi kimi təsdiqləmişdir.

Ölkədaxili məhkəmə qərarlarının icra edilməsinə gəlinə, 2014-cü ildə Albaniya Nazirlər Şurası gələcəkdə belə öhdəliklərin yaranmasının qarşısını almaq üçün vaxtı keçmiş öhdəliklərin şəffaf şəkildə həlli və maliyyə intizamına riayət edilməsi üçün strategiya və fəaliyyət planı qəbul etmişdir. Hökumət 2013-cü ilə qədər yığılmış bütün maliyyə öhdəliklərinin həllinə prioritet vermiş və bu məqsədə 2015-ci ildə nail olmuş, eyni zamanda dövlət borc öhdəliklərinin ödənişlərinin monitorinqi prosesində Maliyyə və İqtisadiyyat Nazirliyinin nəzarətçi rolunu gücləndirmişdir. Həmçinin Maliyyə və İqtisadiyyat Nazirliyinin “Dövlət büdcəsinin icrası prosedurları haqqında” 2012-ci il tarixli 2 №-li Direktivində maliyyə idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi və dövlət vəsaitlərinin istifadəsində şəffaflığın artırılması vasitəsi kimi dövlət orqanlarının riayət etməli olduğu qaydalar, prosedurlar və müddətlər müəyyən edilmişdir. 2018-ci ildə rüblük hesabat sistemi tətbiq edilmişdir və maliyyə risklərinin nəzarətdə saxlanması məqsədilə monitorinq aparılır.

Bu tədbirlər yekun məhkəmə qərarlarının icrasının səmərəliliyini artırmaq məqsədi ilə icra məmurları xidmətində əsaslı islahatlarla müşayiət olunub. 2008-ci ildə icra məmurları xidmətinin özəlləşdirilməsindən sonra 2011-ci ildə icra məmurlarının elektron idarəetmə sistemi tətbiq edilmiş və qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının, o cümlədən dövlət borclarına dair qərarların icrasının təkmilləşdirilməsi məqsədilə Ədliyyə Nazirliyi yanında Özel İcra Məmurları İdarəsi yaradılmışdır. Bundan əlavə, Mülki Prosesual Məcəlləyə ardıcıl olaraq (2008-2017-ci illər) edilən bir sıra dəyişikliklərlə daha sərt prosesual müddətlər tətbiq edilmiş və dövlət büdcəsindən maliyyələşən qurumların müvafiq bank hesabları, üçüncü şəxslərdə olan kreditlər və Dövlət Xəzinədarlığının hesabları üzrə maliyyə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi/icrası nəzərdə tutulmuşdur. Bundan başqa, “İnzibati məhkəmələrin təşkili haqqında” 2012-ci il tarixli Qanunda həm də məhkəmə qərarından irəli gələn öhdəliklərin icra edilməsinə görə borclu qurumların rəhbərinə qarşı sanksiyalar nəzərdə tutulub.

2017-ci ildə Mülki Prosesual Məcəlləyə edilmiş dəyişikliyə əsasən yekun ölkədaxili qərarların (əmlakı natural formada kompensasiya etmək öhdəlikləri də daxil olmaqla) icrası üçün aparılan icraatların həddən artıq uzun sürməməsi üçün sürətləndirici və kompensasiyaedici vasitələr nəzərdə tutulmuşdur.

ALB / *Manushaqe Puto və başqaları* (604/07)

Yekun qərar
31/07/2012

Aralıq qətnamə
CM/ResDH(2013)115

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)183

ALB / *Puto və başqaları* (609/07)

Yekun qərar
22/11/2010

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)300

Görülmüş tədbirlərin yekun məhkəmə qərarlarının icrasının səmərəliliyinə təsiri, habelə icraat həddən artıq uzun çəkərkən sürətləndirici və kompensasiyaedici vasitələrin effektivliyinin konkret məsələləri *Brahimaj* işlər qrupu (ərizə № 4801/13) kontekstində tədqiq edilməkdədir.

Ərizəçilərə gəlincə, *Manushaqe Puto və başqalarının işində* maddi ziyan, o cümlədən əmlakın dəyərinin itkisinə və əmlakdan istifadə imkanının itirilməsinə və mənəvi ziyan görə Məhkəmə tərəfindən onlara təyin edilmiş ədalətli təminat ödənilib. Maddi ziyanla bağlı Məhkəmə tərəfindən hər hansı ədalətli təminat təyin edilmədiyi hallarda, yekun ölkədaxili qərarlar icra edilmişdir. *Puto və başqalarının işində* Məhkəmənin maddi və mənəvi zərəre görə təyin etdiyi məbləğlər ödənilib və ölkədaxili məhkəmələrin qərarları icra edilib.

Bu işlər hakimiyyət orqanlarının 1998-ci ildən əvvəl ekspropriasiya edilmiş əmlaka görə kompensasiya olaraq mənzilləri və ya qarajları inşa edib ərizəçilərə təhvil verməməsi ilə bağlıdır. Gələcəkdə analoji pozuntuların qarşısını almaq üçün 1998-ci ildə qanunvericilikdə ekspropriasiya ilə bağlı təminatları gücləndirən və maddi kompensasiyanı nəzərdə tutan dəyişiklikləri edildi.

1998-ci ilə qədər baş vermiş ekspropriasiyalara gəldikdə, məhkəmə təcrübəsinin inkişafı nəticəsində əmlakın qiymətləndirilməsi kompensasiya qərarının qəbulu zamanı mövcud olan bazar qiyməti əsasında aparılır. Kompensasiya ödənilmədikdə, ekspropriasiya qərarından şikayət etmək imkanı da mövcuddur. Pul kompensasiyası ilə yanaşı, əmlakın ekvivalent dəyərdə olan əmlakla əvəz edilməsini tələb etmək mümkündür. Bu məqsədlə keçmiş əmlak mülkiyyətçiləri merə notarial qaydada müraciət etməlidirlər. Merin imtina qərarına məhkəmə tərəfindən yenidən baxıla bilər.

2004-2006-cı illərdə müraciət edənlərin bir qismi onlara məxsus mənzilləri almışdır. 2007-ci ildə ədalətli təminat haqqında qərar qəbul edildikdən sonra qalan ərizəçilər ya onlara məxsus mənzilləri, ya da pul kompensasiyasını almışlar. Həmçinin bəzi ərizəçilərin mənzillərdən istifadəsinin mümkünsüzlüyü ilə əlaqədar dəymiş maddi və mənəvi zərəre görə onlara Məhkəmə tərəfindən ədalətli təminat təyin edilmişdir.

Məhkəmə müəyyən etdi ki, Sosial Təminat Mərkəzi yetkinlik yaşına çatmayan ərizəçilərin mübadilə müqaviləsi üzrə mülkiyyət maraqlarını müdafiə etməyib, xüsusən də müqavilənin təsdiqindən əvvəl əmlakın real dəyərini, onların konkret ailə vəziyyətini və işdəki müxtəlif maraqları, xüsusən də yetkinlik yaşına çatmayanların maraqlarını nəzərə almayıb. Buna cavab olaraq hakimiyyət orqanları bildirdilər ki, "Ailə haqqında" 2015-ci il tarixli Qanuna əsasən, Sosial Təminat Mərkəzləri uşaqlara məxsus əmlak üzərində sərəncam verilməsi məsələlərində daha səlahiyyətə malik deyillər. Bu məsələlər məhkəmələr tərəfindən mübahisəsiz icraat çərçivəsində, uşağın mənafeyi nəzərə alınmaqla və işin bütün müvafiq halları araşdırılmaqla həll edilir. Bundan əlavə, Sosial Siyasət və Gənclər Nazirliyi tərəfindən uşaqların öz mülkiyyət hüquqları ilə bağlı qərarlardan effektiv şəkildə şikayət verməsinə imkan yaratmaq üçün ailə işləri üzrə məhkəmə proseslərində uşağın üstün maraqlarını təmsil etmək səlahiyyətinə malik ixtisaslaşmış müstəqil qurum olan Xüsusi Qəyyumluq Mərkəzi yaradılmışdır. Onun rolu, valideynlər də daxil olmaqla, bütün iştirakçılarla münasibətlərdə uşaqların mülkiyyət hüquqlarının müstəqil və qərəzsiz müdafiəsini təmin etməkdir.

Ərizəçilərə maddi ziyan görə Məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş kompensasiya ödənilmiş, bu məbləğ əmlakın dəyəri ilə mübahisə predmeti olan mübadilə müqaviləsində göstərilən dəyər arasındakı fərqə bərabərdir.

Bu işlərdə pozuntular ümumən ekspropriasiyaların nəticələrinin qiymətləndirilməsi və torpaqların ekspropriasiyası üzrə icraatlar kontekstində kompensasiyanın hesablanması ilə bağlı prosesual çatışmazlıqlarla əlaqədar idi. Buna cavab olaraq, 2001-ci ilin may ayında yeni Ekspropriasiya Məcəlləsi qüvvəyə mindi və icraatlar üçün konkret müddətlər müəyyən edildi. Ekspropriasiyanın nəticələrinin ümumən qiymətləndirilməsi tələbinə gəlincə, özgəninkiləşdirilən torpağın dəyərinə görə təyin ediləcək kompensasiyanın ümumi məbləği, torpağın dəyərdən düşməsinə görə kompensasiyanın təyin edilməsi, mülkiyyətinin statusunun tanınması, torpaq mülkiyyətçisinin yeni yol tikintisindən əldə etdiyi faydalar,

BOL / Kirilova və başqaları (işlər qrupu) (42908/98)

**Yekun qərar
14/09/2007**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)407**

XOR / S.L. və J.L. (13712/11)

**Yekun qərar
14/09/2007**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)407**

YUN / Azas (işlər qrupu) (50824/99)

**Yekun qərar
21/05/2003**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2011)217**

məhkəmə xərclərinə və digər məsrəflərə görə təyin ediləcək məbləğlər barədə qərar vermək səlahiyyəti indi yalnız məhkəməyə məxsusdur. Kompensasiyanın ilkin olaraq təyin edilməsi Apellyasiya Məhkəməsinin bir üzvündən ibarət məhkəmə tərkibinin, kompensasiya üzrə yekun qərarın qəbulu isə Apellyasiya Məhkəməsinin üç üzvündən ibarət məhkəmə tərkibinin yurisdiksiyasına aiddir. Sonuncunun qərarından kassasiya qaydasında şikayət verilə bilər. Kassasiya Məhkəməsinin bir sıra qərarlarında (2004-cü ildən bu günə qədər) onun presedent hüququ Avropa Məhkəməsinin tələbləri ilə, xüsusən ləngimə baş verdiyi hallarda əlavə kompensasiyanın mümkünlüyü, habelə ekspropriasiyadan sonra qaytarılan, amma görülmüş işlər nəticəsində dəyəri aşağı düşən əmlakla bağlı xüsusi kompensasiyanın mümkünlüyü tələbi ilə uzlaşdırılıb. *Zizitis Yunanıstan qarşı* (ərizə № [52283/08](#), 04.10.2011) iş üzrə qərarında Məhkəmə *Azas işində* müəyyən edilmiş tələblərinə Kassasiya Məhkəməsinin 10-11-2004-cü il №-li qərarı ilə əməl edildiyini nəzərə alaraq şikayət ərizəsini rədd etdi. Kassasiya Məhkəməsi özünün plenar iclasının 2/2015 №-li qərarında qeyd etdi ki, "Apellyasiya Məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarı ləğv edildikdə, iş Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılır və o, ekspropriasiya olunmuş əmlakın işə yenidən baxıldığı anda qüvvədə olan dəyəri əsasında, yəni birinci qərarın ləğv edilməsi barədə Kassasiya Məhkəməsinin qərarından sonra aparılan icraat zamanı həmin əmlakın qüvvədə olan dəyəri əsasında yekun kompensasiya məbləğini hesablamağa borcludur.

Ərizəçilərə gəlincə, iddia ərizəsi təqdim etmiş şəxslərə dəyən maddi və mənəvi ziyanı görə ədalətli təminat ödənilib. Bəzi ərizəçilərə torpaqlarının bölünməsindən sonra ekspropriasiya olunmayan hissəsində tikinti aparmaq mümkün olmadığına görə yerli məhkəmələr tərəfindən kompensasiya ödənilib.

YUN / Poulimenos və başqaları (41230/12)

*Yekun qərar
14/09/2007*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)327*

Məhkəmə müəyyən etdi ki, ərizəçi şirkətin mülkiyyət hüquqları qanunvericilik tədbiri nəticəsində, xüsusilə 1701/1987 №-li Qanunun tətbiqi nəticəsində pozulub, belə ki, həmin qanunla ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilən və dövlətə olan əhəmiyyətli borcun mövcudluğunu təsdiq edən əvvəlki arbitraj qərarı ləğv edilib. Konvensiyanın pozuntularını aşkar edərək, Məhkəmə həmçinin ərizəçilərə dəymiş maddi ziyanı görə əhəmiyyətli miqdarda ədalətli təminat təyin etdi. Bu qərarın icrası yalnız təyin edilmiş ədalətli təminatın ödənilməsinə yönəlmişdir. Təyin olunan ədalətli təminatın yüksək məbləğini və Yunanıstanda dərhal tam ödəniş edilməsinin mümkünlüyü ilə nəticələnən iqtisadi problemləri nəzərə alaraq, hakimiyyət orqanları 1996-cı ildən etibarən məbləğin beş il ərzində hissələrlə ödənilməsinə nəzərdə tutmuşlar və ola bilsin ki, ödəniş dövlət xəzinəsinin istiqrazları şəklində həyata keçiriləcək. Keçirdikləri 564-cü iclasda (aprel-may 1996-cı il) nazirlərin nümayəndələri müəyyən etdilər ki, Yunanıstanın təklifləri Məhkəmənin qərarına uyğun gəlmir və Nazirlər Komitəsi tərəfindən təsdiqlənə biləcək dostcasına həll təşkil etmir. 581-ci iclasda (yanvar 1997-ci il) nazirlərin nümayəndələri Yunanıstan hakimiyyətinin Məhkəmənin qərarına uyğun həll yolunun tapıldığını elan etmədiyi halda qəbul ediləcək qətnamə layihəsi hazırladılar. Bu qətnamə layihəsində bildirilirdi ki, Hökumətin Məhkəmənin qərarını icra etməkdən imtina etməsi onun beynəlxalq öhdəliklərinə və insan hüquqlarının kollektiv təminatına açıq-aşkar etinasızlığını nümayiş etdirir və belə münasibət Avropa Şurası Nizamnaməsinin müddələrinin, xüsusilə onun 8-ci maddəsinin işığında nəzərdən keçirilməlidir. 585-ci iclasda (mart 1997-ci il) Yunanıstan Nazirlər Komitəsinə ödənişin (ödənilməmiş faizlər daxil olmaqla) 17.01.1997-ci ildə edildiyi barədə məlumat verdi.

YUN / "Stran" yunan neftayırma zavodları və StratisAndreadis (13427/87)

*Yekun qərar
09/12/1994*

*Yekun qətnamə
DH(97)184*

Məhkəmə qanunun retrospektiv qaydada tətbiq edilməsini tənqid etdi, ona görə ki, ekspropriasiyaya görə kompensasiya təyin etmiş yekun qərarın icrası gecikdirilmişdi ki, bu da yeni vergi sisteminin tətbiqinə gətirib çıxarmış və bununla da ərizəçilərin üzərinə vergi öhdəliyi qoyulmuş və/və ya həddindən artıq ağır yük düşmüşdü. Buna cavab olaraq, 1429/2013 sayılı qərarında Kassasiya Məhkəməsi Məhkəmənin bu qərarla göstərdiyi nəticələrə istinadən müəyyən etdi ki, ekspropriasiyaya görə kompensasiyanın ödənilməsinin səlahiyyətli orqanlar tərəfindən gecikdirilməsi 413/91 sayılı Qanunla müəyyən edilmiş daha az əlverişli vergitutmanın tətbiqi ilə nəticələnə bilməz.

İTA / Di Belmonte (I) (72638/01)

*Yekun qərar
16/06/2010*

İTA / Plalam SPA

Ərizəçilərə gəlincə, *Di Belmonte işində* Məhkəmə ərizəçinin varisinə dəymiş maddi ziyanı görə 1.100.000 avro, üstəgəl mənəvi ziyanı görə kompensasiya və çəkilmiş məhkəmə xərclərinə görə kompensasiya təyin edilməsi barədə qərar verdi. *Plalam SPA işində* Məhkəmə ərizəçi şirkətə dəymiş maddi ziyanı görə 1.900.000 avro məbləğində ədalətli təzminat təyin etdi.

(16021/02)

Yekun qərar
18/08/2010)Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)80

Məhkəmə ekspropriasiyaya görə kompensasiyanı bazar dəyərinin yarısından aşağı endirən və vergiyə cəlb edən müddəanın retrospektiv qaydada tətbiqi nəticəsində torpağın ekspropriasiyasına görə təyin edilmiş qeyri-adekvat kompensasiya ilə əlaqədar olaraq mülkiyyət hüquqlarının pozulduğunu müəyyən etdi. Buna cavab olaraq, 2007-ci ildə İtaliya Konstitusiyası Məhkəməsi 1992-ci il tarixli qanunun mübahisələndirilən müddəalarını konstitusiyaya zidd elan etdi. "2008-ci ilin büdcəsi haqqında" Qanunla daşınmaz əmlakın ekspropriasiyasına görə kompensasiya məbləğinin əmlakın bazar dəyəri səviyyəsində müəyyən edilməsini nəzərdə tutan ekspropriasiyaya dair birləşdirilmiş qanunvericilik aktına dəyişiklik edildi. Ekspropriasiya iqtisadi, sosial və ya siyasi islahat məqsədləri üçün həyata keçirilirsə, kompensasiya 25% azaldıla bilər. Sözügedən müddəa davam edən bütün icraatlara şamil edilir, amma ekspropriasiyaya görə kompensasiyanın artıq qəbul edildiyi və ya yekun olaraq müəyyən edildiyi icraatlar istisna təşkil edir. Kassasiya Məhkəməsi öz presedent hüququnda kompensasiya üçün bu meyarın tətbiqini təsdiq etmişdir. Ərizəçilərə gəlincə, onlara maddi və mənəvi ziyanı görə ədalətli təzminat ödənilib. Maddi ziyanı görə təyin edilmiş məbləğə gəldikdə, Məhkəmə "əmlakın ekspropriasiya anındakı dəyəri ilə ölkədaxili səviyyədə onların aldığı məbləğ arasındakı fərqə uyğun məbləği, üstəgəl indeksasiya məbləğini və faizləri" təyin etmişdir.

İTA / Sarnelli
(37637/05)Yekun qərar
16/06/2010)İTA / Matteoni
(65687/01)Yekun qərar
18/08/2010)Yekun qətnamə
CM/ResDH(2010)100

Məhkəmə əmlakın kadastr dəyəri ilə ekspropriasiya olunmuş əmlaka görə ərizəçilərin aldığı kompensasiya məbləği arasındakı əhəmiyyətli fərqi tənqid etdi, bu məbləğ əmlakın dəyərinin müəyyən edilməsində 1940-cı ildə müəyyən edilmiş dəyərdən istifadə edilməsinə icazə verən Ali Şuranın qərarına əsaslanırdı. Cavab olaraq, dövlət orqanları qeyd etdilər ki, ərizəçilərin əmlakının ekspropriasiyası Latviyada kompleks və hərtərəfli uzunmüddətli torpaq islahatının tərkib hissəsi kimi həyata keçirilmişdir. 01.01.2011-ci il tarixində torpaq islahatı zamanı qüvvədə olan keçid qanunvericiliyini əvəz etmiş "Daşınmaz əmlakın dövlət ehtiyacları üçün ekspropriasiyası haqqında" Qanun qüvvəyə minmişdir. Yeni qanun daşınmaz əmlakın ekspropriasiyası üçün şəffaf, dəqiq və uzunmüddətli hüquqi baza və sistem təşkil edir, o cümlədən dövlətlə mülkiyyətçi arasında mübahisələrin dostcasına həlli imkanlarını, habelə "məcburi" ekspropriasiyanın xüsusi qanun əsasında həyata keçirilməsini təmin edir, həmin qanun kompensasiyanın bazar dəyəri əsasında hesablanması, mülkiyyətin qiymətləndirmə prosesində iştirakını və tərəflər razılaşa bilmədikdə məbləğə məhkəmə nəzarəti qaydasında yenidən baxılmasını nəzərdə tutan prosessual təminatların mövcudluğunu təmin edir.

LAT / Vistins və
Perepjolkins
(71243/01)Yekun qərar
25/10/2012)Yekun qətnamə
CM/ResDH(2015)138

Ərizəçilərə Məhkəmənin təyin etdiyi ədalətli təzminat məbləği ödənilib.

Məhkəmə İkinci dünya müharibəsindən sonra sərhəd dəyişiklikləri nəticəsində Buq çayının o tayında tərk edilmiş əmlaka görə kompensasiya hüququnun həyata keçirilməsi üçün effektiv mexanizmin olmaması ilə bağlı sistem xarakterli problemin olduğunu müəyyən etdi. Bu problemi həll etmək üçün 2004-cü ildə Konstitusiyası Məhkəməsi "Polşa dövlətinin indiki hüdudlarından kənarında tərk edilmiş əmlakın dəyərinin kompensasiya edilməsi haqqında" 2003-cü il tarixli Qanunun bir sıra müddəalarını konstitusiyaya zidd elan etdi. 2005-ci ildə qanunvericilik islahatından sonra "Buq çayı işi" üzrə iddiaçı əmlakı üçün kompensasiyanın hesablanması qaydasını seçə bilərdi: kompensasiya ya ilkin əmlakın indeksləşdirilmiş dəyərini hərrac proseduru vasitəsilə alınmış dövlət əmlakının satış qiymətinə uyğunlaşdırmaqla, ya da Kompensasiya Fondu tərəfindən nağd ödəniş formasında həyata keçirilə bilərdi. Hüququ olan iddiaçılar 2008-ci ilin sonunadək kompensasiya tələbi ilə çıxış edə bilərdilər və Buq çayından o tayda tərk edilmiş əmlaka görə kompensasiyanın qanunla müəyyən edilmiş yuxarı həddi onun

POL / Broniowski
(31443/96)Yekun qərar
25/10/2012)Aralıq qətnamə
ResDH(2005)58Yekun qətnamə
CM/ResDH(2009)89

ilkin dəyərinin 20%-i səviyyəsində müəyyən edilmişdi. “Kompensasiya Fondunun idarə edilməsi haqqında Əsasnamə” qəbul edilmiş və 2006-cı ilin aprelində Dövlət Xəzinədarlığı Nazirliyi ilə Milli Əmlak Bankı arasında kompensasiyaların ödənilməsi şərtləri haqqında saziş bağlanmışdır. 2008-ci ilin əvvəlinə olan məlumata görə, fərdi iddialar haqqında məlumatların yerli reyestrdən Dövlət Xəzinədarlığı Nazirliyində aparılan mərkəzi reyestrə, sonra isə kompensasiyaları ödəyən Milli Əmlak Bankına ötürülməsi üçün məlumatların emalı sistemi tam fəaliyyətə başlamışdır. Ümumilikdə 19.000-dən çox iddiaçı yeni kompensasiya sxemindən faydalana bilmişdir. Dövlət torpaqlarının hərraca çıxarılması yolu ilə kompensasiyanın əldə edilməsi imkanları da təkmilləşdirilmişdir. Hərraca çıxarılmaq üçün ayrılmış torpaq fondu xeyli artırılmışdır. İddiaçılar həmçinin Mülki Məcəllənin müddəalarına uyğun olaraq, yeni kompensasiya mexanizminin tətbiqinə qədər daxili qanunvericiliyin tətbiqində hər hansı çatışmazlıq nəticəsində dəymiş hər hansı maddi və/və ya mənəvi zərərə görə daxili məhkəmələrə müraciət edə bilərlər. Ərizəçiyə gəlincə, dostcasına həll çərçivəsində maddi və mənəvi ziyana görə birdəfəlik kompensasiya məbləğinin ödənilməsi razılaşıdırılıb və həyata keçirilib.

Ərizəçinin ilkin mülkiyyət hüququnun ləğv edilməsi və əmlakın kompensasiya ödənilmədən ondan istifadə etmiş fondun adına rəsmiləşdirilməsi ilə ərizəçinin mülkiyyət hüququ pozulmuşdur. Gələcəkdə analoji pozuntuların qarşısını almaq üçün 2008-ci ildə fondlara əmlak əldə etməyə imkan verən və əmlak itkisi baş verdiyi halda kompensasiyanın ödənilməsinə, habelə əmlakın geri qaytarılması üçün daxili hüquqi müdafiə vasitələrini nəzərdə tutan “Fondlar haqqında” yeni Qanun (№ 5767) qəbul edilmişdir. Bundan əlavə, Konvensiyanın iddia edilən pozuntularına görə konstitusiya şikayəti vermək imkanı 2012-ci ildə yaradılmışdır. Ərizəçiyə gəlincə, Məhkəmənin qərarının tələb etdiyi kimi, əmlak üzərində ilkin mülkiyyət hüququ barədə qeyd torpaq reyestrinə yenidən daxil edilmişdir. Həmçinin ərizəçiyə dəymiş mənəvi ziyana görə ədalətli təzminat ödənilmişdir.

*TÜR / Fener Rum Patrikliği
(Patriarcat Œcuménique)
(14340/05)*

*Yekun qərar
08/10/2008*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)152*

3. ƏMLAKDAN İSTİFADƏYƏ NƏZARƏT

3.1 Mənzillərin kirayəsi

Bu işlərdə Məhkəmə "Müəyyən əmlakın müvəqqəti alınması haqqında" 1995-ci il tarixli Qanunla əvəzsiz qaydada alınmış mənzillərin müvəqqəti sakinləri üçün milli hakimiyyət orqanlarının alternativ mənzilləri təmin etməməsi nəticəsində ərizəçilərin uzun müddət ərzində öz mənzillərini geri ala bilməməsi, eləcə də ərizəçilərin orada məskunlaşmış sakinlərin mənzildən çıxarılması barədə qərarın qəbuluna nail olmaq və mənzildən istifadə edə bilməməsinə görə qənaətbəxş kompensasiya ala bilmək üçün hüquqi müdafiə vasitəsinə malik olmaması faktını tənqid etdi. Bu cür pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün səlahiyyətli orqanlar 17 il ərzində əhəmiyyətli maliyyə resursları (təxminən 76 milyon avro) ayırdılar, müvəqqəti sakinlərə alternativ yaşayış yerləri təqdim etdilər, beləliklə, müvafiq əmlakların sahibləri tərəfindən onların geri alınması üçün lazımı şərait yaradıldı. Mülkiyyətdən məhrum edilmə nəticəsində dəymiş zərərin ödənilməsinə gəldikdə, Konstitusiya Məhkəməsi və Ali Məhkəmə özlərinin presedent hüququnu korrektə edərək bildirdilər ki, ölkədaxili məhkəmələr ilkin olaraq onu qiymətləndirməlidirlər ki, mülkiyyətçilərin üzərinə əmlakları başqalarına verildikən həddindən artıq ağır yük düşübümü? Konstitusiya Məhkəməsi qeyd etdi ki, kompensasiyanın məbləği hər bir işin hallarından asılı olaraq əmlakın bazar dəyərinə nisbətdə hesablanmalıdır. Həmçinin ikinci səviyyəli qanunvericilikdə göstərilən dərəcələr, əgər işin halları buna haqq qazandırarsa, heç bir halda daha yüksək kompensasiyanın təyin edilməsinə mane olmamalıdır. Ərizəçilərə gəlincə, onlar öz əmlaklarına yenidən sahib olmuş və dəymiş maddi və mənəvi zərəre görə ədalətli təzminat almışlar.

*XOR / Radanović (işlər qrupu)
(9056/02)*

*Yekun qərar
21/03/2007*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)238*

Özünün pilot qərarında Məhkəmə mənzil mülkiyyətçilərinin hüquqlarına məhdudiyətlər qoyan mənzil haqqında milli qanunvericiliyin düzgün işləməməsi ilə bağlı sistemli problemi və mənzil mülkiyyətçilərinin əmlakın saxlanması ilə bağlı məruz qaldıqları itkilərin kompensasiyası üçün prosedur və ya mexanizmin olmadığını tənqid etmişdir. Səlahiyyətli orqanlar mənzil mülkiyyətçiləri və kirayəçilər arasında münasibətlərə təsir göstərən, habelə mənzil mülkiyyətçilərinin əmlakın saxlanması ilə bağlı məruz qaldıqları itkilərin əvəzinin ödənilməsi üçün nəzərdə tutulan kompensasiya mexanizminin tətbiqi məqsədilə bir sıra islahatlar həyata keçirdilər. Mənzil haqqında milli qanunvericiliyə gəldikdə, Konstitusiya Məhkəməsinin (KM) 19.04.2005-ci il tarixli qərarından sonra mövcud kirayəyə nəzarət qaydalarının tətbiqi 2005-ci ilin may ayından etibarən dayandırılmışdır. KM-in Parlamenta 29 iyun 2005-ci il tarixli tövsiyələri 2006-cı ilin dekabrında "Kirayəçilərin hüquqlarının, bələdiyyələrin mənzil ehtiyatlarının qorunması haqqında" 2001-ci il tarixli Qanuna və 2007-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minmiş Mülki Məcəlləyə edilən dəyişikliklərdə də nəzərə alınmışdır. Bu dəyişikliklərlə kirayəyə götürülmüş əmlakın saxlanması üçün çəkilən xərclərin hesablanması və həmin xərclərin kirayə haqqı hesabına qarşılınması qaydası tətbiq edilmişdir. Bundan başqa, 2006-2011-ci illər arasında qəbul edilmiş islahatlar kirayə haqlarının artımlarının şəffaflığına nəzarət etmək imkanlarını, o cümlədən bütünlüklə müqavilə əsasında və sərbəst surətdə ("razılaşma əsasında") müəyyən edilən kirayə haqqı əsasında kirayə müqavilələrinin hazırlanmasını və sosial mənzillərin maliyyələşdirilməsini əhatə etmişdir ki, bunda da məqsəd kirayə haqlarına

*POL / Hutten-Czapska
(35014/97)*

*Böyük Palatanın qərarı
15/02/2006*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2016)259*

nəzarət edilən mənzillərdən kirayəçilərin köçə bilməsinə imkan yaratmaq olmuşdur. Nəhayət, 2011-ci il tarixli Qanun vasitəsilə edilən dəyişikliklər icranın effektivliyini artırmış və tikililərin boşaldılması barədə qərarların icrasını sürətləndirmişdir.

Əmlakın saxlanması üçün dəymiş itkilərin ödənilməsi mexanizminə gəldikdə, 2009-cu ilin mart ayından qüvvədə olan "Termomodernləşdirmə və təmir işlərinin dəstəklənməsi haqqında" Qanunla təmir və ya termomodernləşdirmə üçün kompensasiya ödənişləri sistemi tətbiq edilmişdir ki, bu da müəyyən şərtlər daxilində təmir məqsədləri üçün götürülmüş kreditin qismən geri qaytarılmasına imkan verir. 2010-cu ildə bu qanuna edilən digər bir dəyişiklik mənzil mülkiyyətçilərinin hətta vəsait qoyuluşu üçün kredit götürmədən vəsaitlərini geri almasına imkan yaradır. Bundan əlavə, 1995-ci ildə "Mənzil tikintisi üçün maliyyə yardımının müəyyən formaları haqqında" Qanuna 2015-ci ildə edilmiş dəyişikliklərlə sosial kirayə mənzilləri sahəsində mənzil tikintisini dəstəkləmək məqsədilə ixtisaslı investorlar (sosial mənzil assosiasiyaları, mənzil-tikinti kooperativləri və bələdiyyə şirkətləri) üçün nəzərdə tutulmuş yeni proqrama start verilmişdir, belə ki, bu mənzillərdə kirayə haqqı münasib məbləğdə olacaqdır (orta gəlirli ailələr, xüsusən uşaqlı ailələr üçün kirayə mənzillər).

Ərizəçilərə gəlincə, onların əmlakı boşaldılmış, barışıq sazişləri əsasında hesablanmış ədalətli kompensasiya məbləğləri onlara ödənilmişdir.

3.2 Biznes lisenziyaları

Məhkəmə 2002-ci ildə Gömrük Məcəlləsinə edilmiş dəyişiklik əsasında ərizəçinin gömrük ödəmələrindən azad şirkətinin qanunsuz bağlanması və onun lisenziyasının geri alınmasını tənqid etmişdir, belə ki, bu, "Xarici investisiyalar haqqında" Qanunu pozmuşdur. Oxşar pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 1992-ci ildə qəbul edilmiş "Xarici investisiyalar haqqında" Qanun 2004-cü ildə "Sahibkarlıq fəaliyyətinə investisiyalar haqqında" Qanunla əvəz edilmişdir ki, orada xarici kapitallı mövcud müəssisənin fəaliyyət şərtlərini dəyişdirən yeni qanunların on il müddətinə belə müəssisələrə tətbiq edilməyəcəyi nəzərdə tutulur. 2004-cü il tarixli Qanunda nəzərdə tutulur ki, investisiya fəaliyyəti yalnız o halda məcburi şəkildə dayandırıla bilər ki, belə bir tədbir ictimai maraqlar naminə və dəymiş zərərin əvvəlcədən və ekvivalent məbləğdə ödənilməsi şərti ilə həyata keçirilsin və ayırı-seçkilik yaratmasın və yaxud belə tədbir dövlət sektoru ilə özəl sektor arasında qurulmuş tərəfdaşlıq münasibətləri çərçivəsində müqavilə şərtləri ilə əlaqədar olsun. Kompensasiyanın məbləği zərər baş verdiyi anda onun faktiki məbləğinə bərabər olmalıdır.

Ərizəçi şirkətə gəlincə, dəymiş maddi ziyanı görə ona ədalətli təminat ödənilib. Ədalətli təminat daşınmaz əmlakın dəyərini, on il müddətində əldə edilmiş mənfəətin itkisini, bank faizlərini və inflyasiya nəticəsində yaranmış zərəri əhatə edib.

*MOL / Bimer S.A.
(15084/03)*

**Yekun qərar
10/10/2007**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021/76)**

Məhkəmə 2009-cu ildə qəbul edilmiş “Mərc oyunlarının qadağan edilməsi haqqında” Qanun əsasında ərizəçilərin mərc oyunları lisenziyalarının qeyri-mütənəşib və qeyri-qanuni şəkildə ləğvini/qüvvəsinin dayandırılmasını, xüsusən də əhəmiyyətli keçid dövrünün və hər hansı kompensasiya tədbirlərinin olmamasını tənqid etdi. Oxsar pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 2020-ci ildə qəbul edilmiş “Mərc oyunları ilə bağlı fəaliyyətin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi haqqında” Qanun mərc əməliyyatları üçün hüquqi, sosial və təşkilati şərtləri müəyyən etdi, mərc bazarı üçün hərtərəfli qaydalar tətbiq etdi və icazə verilən fəaliyyətlərin tam siyahısını müəyyən etdi. O həmçinin dövlət tənzimləmə və monitorinq orqanı olan Mərc Oyunlarının və Lotereyaların Tənzimlənməsi Komissiyasının yaradılmasını nəzərdə tutdu. Bundan əlavə, qanun lisenziya üçün müraciət etmə və lisenziyanın geri alınması prosedurlarını müəyyən etdi, lisenziya verməkdən imtina və ya lisenziyanın ləğvi üçün əsasların tam siyahısını, habelə mərc oyunları operatorları üçün hüquqi təminatları özündə ehtiva edir. Belə qərarlardan məhkəmələrə şikayət verilə bilər.

Ərizəçilərə ödədikləri lisenziya haqlarının, birbaşa itkilərinin və mənfəət itkisinin ümumi qiymətləndirilməsindən sonra müəyyən edilmiş maddi ziyana görə ədalətli təminat ödənilib. Pozuntuların aşkar edilməsinin özü dəymiş hər hansı mənəvi zərəərə görə kifayət qədər ədalətli kompensasiya təşkil etmişdir. Birinci və üçüncü ərizəçi mübahisələndirilən icraatın yenidən başlanmasını tələb etməyiblər. İkinci ərizəçinin icraatın yenidən başlanması ilə bağlı vəsatəti qismən təmin edilib.

UKR / Svit Rozvag, TOV və başqaları (13290/11)

*Yekun qərar
27/09/2019*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)182*

3.3 Şəhərsalma və tikinti icazələri

Bu iş ərizəçilərin, torpaq sahəsinin mülkiyyətçilərinin və inşaat şirkətinin məhkəmələrdəki icraatlarda tikintiyə icazənin etibarlılığının təsdiqinə nail olmalarının qeyri-mümkünlüyü ilə bağlı idi. Gələcəkdə oxşar pozuntuların qarşısını almaq məqsədilə və əsas problemin ziddiyyətli qərarların çıxarıldığı çoxsaylı paralel və bir-biri ilə əlaqəli məhkəmə icraatlarının mövcud olmasından irəli gəlmiş barədə Məhkəmənin mülahizəsinə cavab olaraq, 2011-ci ildə “Ərazi planlaşdırılması haqqında” 10119 sayılı Qanuna dəyişiklik edilmişdir. Qanun yeni şərtləri və yerli və mərkəzi hakimiyyət orqanlarının səlahiyyətləri arasında aydın fərq qoymaqla ərazi planlaşdırılmasını və tikintiyə icazələri təsdiq edən orqanları və onların səlahiyyətlərini müəyyən etmişdir. O həmçinin mərkəzi və yerli hakimiyyət orqanları arasında ərazi planlaşdırılması ilə bağlı mübahisələr üzrə hüquqi mexanizm yaratmış və tikintiyə icazələrin verilməsindən imtina hallarına səlahiyyətli məhkəmə orqanlarında baxılması imkanını təmin etmişdir.

Ərizəçilərə gəldikdə, hakimiyyət orqanları ərizəçilərə dəymiş maddi və mənəvi zərəərə görə Məhkəmənin təyin etdiyi məbləği ödəyiblər. Bundan başqa, hakimiyyət tikintiyə icazənin qüvvədə olma müddətinin məhkəmə qərarının qüvvəyə mindiyi tarixdən iki il müddətinə uzadılması ilə bağlı birtərəfli bəyannamə təqdim etmiş və həmin müddət ərzində tikinti işlərinin fasiləsiz davam etdirilməsini təmin etməyi öhdəsinə götürmüşdür.

*ALB / Mullai və başqaları
(9074/07)*

*Yekun qərar
23/06/2010*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2016)80*

Bu işdə pozuntular ərizəçi tərəfindən alınmış keçmiş dövlət binasına ilkin olaraq 2003-cü ildə onun mədəni irs kimi dəyərinin qiymətləndirilməsinə qədər tətbiq edilmiş üç illik qabaqalayıcı mühafizə tədbiri nəticəsində baş vermişdir, belə ki, onun erkən sənaye arxitekturası nümunəsi olduğu ehtimal edilmiş və satış üçün ərizəçinin müraciətləri üzrə səlahiyyətli inzibati məhkəmələrin çıxardığı müxtəlif imtina qərarları ilə bu tədbirin daha da uzadılması onun binanı satmasına mane olmuşdur.

Oxsar halların təkrarlanmaması üçün “Mədəni irsin qorunması və mühafizəsi haqqında” Qanuna 2017-ci ilin aprelində dəyişiklik edilmiş və nəticədə qabaqalayıcı tədbirlərin ilkin olaraq tətbiq olunduğu maksimum müddətdən artıq uzadılması mümkünsüz olmuşdur. Bundan başqa, Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən bütün Mədəni irsin Qorunması Departamentlərinə mühafizə tədbirləri ilə bağlı məhkəmə icraatı zamanı qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarının icrası üzrə göstərişlər verilmişdir. 2010-cu il tarixli

*XOR / Petar Matas
(40581/12)*

*Yekun qərar
04/01/2017*

*Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)378*

İnzibati Prosesual Qanun tərəflərin rəylərinin nəzərə alınmasını və qərarlarının digər tərəflərə çatdırılmasını təmin edən tədbirləri nəzərdə tutur. Həmçinin 2012-ci ildə inzibati yurisdiksiyanın yeni təşkilatı strukturu yaradılmışdır ki, bu da birinci instansiyanın qərarlarına yenidən baxılmasına imkan verən iki yurisdiksiya səviyyəsindən ibarətdir. Bundan əlavə, Konstitusiya Məhkəməsinin presedent hüququ (21.04.2016-cı il və 18.05.2018-ci il tarixli qərarlar) inzibati məhkəmələrin *Petar Matas işində* Avropa Məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş nöqsanlara bənzər nöqsanlara yol verdiyi hallarda Konstitusiya Məhkəməsinin onları araşdırmasına və aradan qaldırmasına kifayət qədər təminat verir.

Ərizəçiyə gəldikdə, məhdudlaşdırıcı qabaqlayıcı tədbirlər artıq qüvvədə deyil. Ərizəçinin dövlətə qarşı mülki iddialarından əvvəl mübahisənin barışıq yolu ilə həlli üçün verdiyi vəsatət Məhkəmənin qərarından sonra rədd edilmişdir. Bununla belə, o, dəymiş ziyana görə dövlətə qarşı ölkədaxili məhkəmələrdə mülki iddia qaldırmayıb, hərçənd ki, buna hüququ vardı.

Bu işdə pozuntu ərizəçilərin torpaqlarına tətbiq edilmiş 1933-cü il tarixli ekspropriasiya qərarına uyğun olaraq ekspropriasiyanın yekunlaşdırılması və kompensasiya ödənilməsi üçün hakimiyyət orqanlarının 1979-cu ildən bəri heç bir addım atmaması ilə bağlı idi ki, bu da uzun zaman keçməsinə baxmayaraq ekspropriasiya qərarının ləğv edilməsi barədə 2003 və 2005-ci illərdə verilmiş vəsatətləri təmin etməkdən ölkədaxili məhkəmələr və hakimiyyət orqanlarının imtina etməsi ilə nəticələnmişdi.

Oxşar halların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 4315/2014 sayılı Qanun müvafiq qanunla müəyyən edilmiş əgəlabatan müddət keçdikdən sonra ekspropriasiyanın avtomatik ləğvini təsbit etdi.

Ərizəçilərin vəziyyətinə gəldikdə, Məhkəmə hesab etdi ki, əvvəlki vəziyyətin bərpası (*restitutio in integrum*) sadəcə olaraq sözügedən torpağın ekspropriasiyasının ləğvi yolu ilə mümkün idi. Ərizəçilərin inzibati məhkəmələrə hakimiyyət orqanlarının onların torpaq sahəsinin ekspropriasiyasını ləğv etməkdən imtina etməsi ilə bağlı şikayəti 2008-ci ildə qəbul edilmişdir ki, bu da ekspropriasiyanın ləğvinə imkan yaratmışdır.

YUN / Fakiridou və Schina
(6789/06)

Yekun qərar
14/02/2009

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2016)190

Məhkəmə uzun müddət ərzində (1974-1995) ictimai parkın yaradılması üçün ekspropriasiya məqsədilə ərizəçi şirkətin torpağından istifadəsinə hakimiyyət orqanları tərəfindən qoyulan məhdudiyyətləri qeyri-mütənəib hesab edərək tənqid etdi. Bənzər halların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 1999-cu ildə Konstitusiya Məhkəməsi ekspropriasiya ilə əlaqədar olaraq tikinti işlərinə qoyulan qadağa bərpə edildiyi halda kompensasiya barədə müddəanın olmamasını konstitusiyaya zidd elan etdi. 2007-ci ildə Kassasiya Məhkəməsi aydınlıq gətirdi ki, mülki məhkəmələr belə kompensasiya tələblərini həll etmək səlahiyyətinə malikdirlər. Ekspropriasiyaya icazəsinin müddəti bitdikdən sonra səlahiyyətli orqanlar hərəkətsiz qaldıqda, regional hakimiyyət orqanlarında inzibati iddia qaldırılma bilər. Həmçinin, Prezidentin 2001-ci il tarixli 327 nömrəli fərmanı ilə qəbul edilmiş və 2003-cü il iyun ayından qüvvəyə minmiş "Ekspropriasiyaya dair birləşdirilmiş qanunvericilik aktı"nda tikinti işlərinə qadağanın müddətinin uzadılması halında hüquqi müdafiə vasitəsi nəzərdə tutulmuşdur.

Ərizəçi şirkətə gəldikdə, Məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş maddi və mənəvi zərəri əhatə edən ədalətli təminat ödənilmişdir.

İTA / Elia S.r.l.
(9074/07)

Yekun qərar
02/11/2001

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)264

Hər iki işdə ərizəçilərin mülkiyyət hüquqları torpaq reyestrində yanlış məlumatların olması nəticəsində pozulmuşdur. *Yildirir işində* tikinti icazəsi olmadan inşa edilmiş evin vicdanlı alıcısı olan ərizəçiyə sökülən evinə görə kompensasiya ödənilməyib. *Gürtaş Yapı Ticaret Ve Pazarlama A.Ş.* işində isə ərizəçi şirkət fiziki şəxslərdən aldığı torpağın ölçüsü ilə bağlı torpaq reyestrində qeydlərin yanlışlığının qurbanı olub, belə ki, bu torpağın yarından çoxu ekspropriasiya olunub və ərizəçi kompensasiya ala bilməyib. Dövlət Şurasının sonrakı presedent hüququna əsasən, tikinti icazəsi olmadan inşa edilmiş, amma vicdanlı alıcı tərəfindən əldə edilmiş evlər barəsində sökülmə qərarı verildiyi halda kompensasiya ödənilir. Eynilə, Kassasiya Məhkəməsinin presedent hüququ indi torpaq reyestrindəki səhv qeydlər nəticəsində dəymiş ziyana görə məsuliyyəti hökumətin üzərinə qoyur ki, bu da iddiaçılara dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi hüququnu verir. Son vasitə kimi hakimiyyət orqanları 2012-ci ilin sentyabrında tətbiq edilmiş Konstitusiya Məhkəməsinə fərdi şikayət vermək imkanını qeyd etdilər, belə ki, 2013 və 2014-cü illərdə Konstitusiya

TÜR / Yildirir
(21482/03)

Yekun qərar
24/02/2010

TÜR / Gürtaş Yapı Ticaret Ve Pazarlama A. Ş.
(40896/05)

Yekun qərar
07/10/2015

Yekun qətnamə

Məhkəməsi ərizəçilərin işinə bənzər işlərdə torpaq reyestrinin aparılmasına görə Hökumətin ciddi surətdə məsuliyyət daşdığına dair qərar çıxarmışdı, hərçənd ki, bu məsuliyyət ərizəçinin səhvədən xəbər tutmalı olduğu andan etibarən maksimum on illik müddətlə məhdudlaşır.

CM/ResDH(2018)397

Bu işdə Məhkəmə müəyyən etdi ki, çoxmənzilli binada ərizəçilərin, mülkiyyətçilərin və mənzillərin sakinlərinin əmlak hüquqları bələdiyyə administrasiyası tərəfindən pozulub, belə ki, birincisi, o, qanuna zidd olaraq və ərizəçilərin razılığı olmadan təmir işləri üçün investisiya müqaviləsi bağladığı zaman və ikincisi, ərizəçilərin çardaqdakı payını investorlara verdiyi zaman pozuntu baş verib. Buna cavab olaraq, hakimiyyət orqanları qeyd etdilər ki, pozuntular 1992-ci ildə yeni özəlləşdirmə qanunvericiliyinin qəbulundan sonra daxili məhkəmələrin tətbiq etdiyi fərqli məhkəmə təcrübəsindən irəli gəlir. 2004-cü ildə Konstitusiya Məhkəməsi tətbiq olunan qanunun şərhinə aydınlıq gətirdi və özəlləşdirilmiş mənzillərin mülkiyyətçilərinə yardımçı tikililərdə avtomatik olaraq pay sahibi hüququ verilməsini təsdiqlədi.

UKR / Seryavin və başqaları (4909/04)

Yekun qərar
10/05/2011Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)324

Ərizəçilər mübahisələndirilən işlərə yenidən baxılması üçün daxili məhkəmələrə müraciət etmiş və onlara dəymiş maddi və mənəvi ziyanı görə kompensasiya ödənilmişdir.

3.4 Müflisləşmə, ödəniş qabiliyyətinin olmaması və icra prosedurları

Bu iş ərizəçi vəkilin müflisləşmə proseduruna məruz qalması və cinayət işi üzrə məhkum edilməsi nəticəsində vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olmaq hüququnu itirdikdən sonra Vyana Vəkillər Palatasından pensiya almaq üzrə bütün hüquqlarından məhrum edilməsinə aiddir, hərçənd ki, o, pensiya sistemində ödənişlər etmişdi. Gələcəkdə belə halların baş verməməsi üçün 2003-cü ildə qəbul edilən və 2004-cü ildə qüvvəyə minən "Vəkillər haqqında" Qanunda (*Rechtsanwaltsordnung*) vəkillər üçün yaşa görə pensiyaların yeni sistemi nəzərdə tutulur və qeyd edilir ki, pensiya yaşına çatdıqda şəxsin "Vəkillərin siyahısı"nda olması daha pensiya təyin edilməsi üçün şərt deyil.

AVS / Klein
(57028/00)Yekun qərar
25/12/2014Yekun qətnamə
CM/ResDH(2016)281

Ərizəçiyə gəldikdə, məhkəmənin maddi ziyanı görə təyin etdiyi məbləğ ərizəçinin yazılı razılığı ilə qismən birbaşa ərizəçiyə, qismən də müflisləşmə prosedurunun idarəçisinə ödənilmişdir.

Bu iş əcazçılıq mallarının ticarəti ilə məşğul olan ərizəçilərin sonradan müflisləşmə prosesinə məruz qalmış şirkətdən aldıkları pulları avtomatik olaraq geri qaytarmaları barədə qərar nəticəsində üzərlərinə həddən artıq ağır öhdəlik yükü düşməsi ilə əlaqədardır.

BOL / Boyadzhieva və Gloria International Limited EOOD
(41299/09)Yekun qərar
05/10/2018Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)294

Pozuntu hadisələr zamanı qüvvədə olan qanunvericiliyin qüsurlu olmasından və müflisləşmə prosedurları çərçivəsində öhdəliklərdən yayınma ilə bağlı prosedurları¹ tənzimləyən "Ticarət haqqında" Qanunun 646(2)-ci maddəsinin milli məhkəmələr tərəfindən tətbiq edilməsi üsulundan irəli gəlirdi. Məhkəmə müəyyən etdi ki, 2013-cü ildə qanunvericiliyə edilmiş dəyişikliklərlə bu qüsurlar aradan qaldırılıb, belə ki, məhkəmələrə imkan verilib ki, ödənişin etibarsız hesab edilib-edilməməsi barədə qərar verərkən "şübhəli dövrlər" in maksimum müddətini məhdudlaşdırsınlar və bu müddət ərzində müflisləşmiş şirkətin "adi biznes fəaliyyətinin" gedişində bu fəaliyyət üçün alınan ekvivalent mal və ya xidmətlərə sərf olunan ödənişləri prosedurdan xaric etsinlər.

¹ Müflisləşmə üzrə icraat başlanmazdan əvvəl "şübhəli dövr" ərzində əmlakla bağlı həyata keçirilən ödənişlərin müsabiqə kütləsinə qaytarılmasına yönəlmiş icraat.

Ərizəçilərə Məhkəmə tərəfindən təyin olunan, məruz qaldıqları itkiləri əhatə edən maddi ziyanın kompensasiyası və mənəvi zərərə görə kompensasiya ödənilib.

Ljaskaj işində mülkiyyət hüquqlarının pozulması ərizəçinin əmlakının müəyyən edilmiş dəyərinin üçdə birindən az qiymətə satılması ilə əlaqədar iddiasına aid idi. *Mindek işində* isə pozuntu ərizəçinin daşınmaz əmlakdakı payının, hətta müvafiq borc tam ödənildikdən sonra belə, kreditora satılması üzrə icra icraatı çərçivəsində daxili məhkəmənin çıxardığı qərarlardan irəli gəlirdi.

Məhkəmənin qeyd etdiyi kimi, 2010 və 2012-ci illərdə "İcra haqqında" Qanuna dəyişiklik edilərək *Ljaskaj işindəki* pozuntunun əsas səbəbi aradan qaldırıldı. "İcra haqqında" Qanuna 2012-ci ildə edilmiş dəyişikliyə görə, icra icraatı çərçivəsində əmlak məhkəmənin təyin etdiyi ekspert tərəfindən müəyyən edilmiş dəyərinin ilk açıq hərracda beşdə dördündən, ikinci hərracda isə beşdə üçündən aşağı qiymətə satıla bilməz. Üstəlik, "İcra haqqında" Qanuna 2017-ci ildə edilmiş dəyişikliklər göstərdi ki, kreditörün tələbinin dəyəri 20.000 HRK-dan (Xorvatiya kunası) az olduqda daşınmaz əmlak satıla bilməz. İddianın dəyəri daha yüksək olsa belə, məhkəmə belə bir satışın kreditörün maraqları ilə borclunun mənafeleləri arasında ədalətli balans pozduğunu müəyyən edərsə, borclunun daşınmaz əmlakının satılması yolu ilə icranın təmin edilməsi barədə kreditörün tələbini rədd edə bilər. *Mindek işi* üzrə qərara cavab olaraq, "İcra haqqında" Qanuna 2017-ci ildə edilmiş yuxarıdakı dəyişikliklərlə borclu ilə kreditörün maraqları arasında ədalətli balansın gözlənilməsi prinsipi müəyyən edildi. Xüsusən ədalətli balans riayət olunmasını araşdırarkən məhkəmə hər bir işin konkret hallarını, məsələn, iddia tələbinin mütənasibliyini və satılan əmlakın dəyərini, borcluğa məxsus digər əmlakın mövcudluğunu, iddia tələbinin təcili təmin edilməsində kreditörün marağının əsaslılığını və borclunun bu əmlakın satılması yolu ilə tələbin ödənilməsinə razılığını və sairəni nəzərə alır.

Ljaskaj işində ərizəçiyə gəldikdə, daxili qanunvericilikdə belə imkan nəzərdə tutulmadığına görə, mübahisələndirilən icra icraatına yenidən başlanılması mümkün deyildi. Bununla belə, ərizəçinin evi 2011-ci ildə satıldığı üçün Məhkəmə maddi ziyan görə ədalətli təminat təyin etdi, onun məbləği daxili məhkəmənin təyin etdiyi ekspert tərəfindən müəyyən edilmiş satış qiyməti ilə onun dəyərinin üçdə biri arasındakı fərqi əhatə edirdi. Ərizəçi mənəvi ziyanla bağlı heç bir iddia irəli sürmədi. Hökumət təyin edilmiş məbləğin vaxtında ödənilməsinə təmin etdi və bununla da ərizəçinin məruz qaldığı pozuntunun nəticələrinin kompensasiyasını mümkün qədər təmin etdi.

XOR / Ljaskaj
(58630/11)

Yekun qərar
20/03/2017

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)29

XOR / Mindek
(6169/13)

Yekun qərar
30/11/2016

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)272

Bu iş ərizəçinin tərəf olduğu məhkəmə işində barəsində müflisləşmə proseduru aparılan tikinti firmasının məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş təsviyəçisinin (ləğvedicinin) hələ tikintisi başa çatmayan mənzilin ərizəçiyə satılması barədə müqaviləyə xitam vermək qərarından irəli gələn pozuntuya aiddir.

Tikinti şirkəti müflis olduğu halda təsviyəçinin diskresion səlahiyyətinin tənzimlənməsi üçün tədbirlər görüldü. Mövcud qanunvericilik və təcrübə milli məhkəmələrə imkan verir ki, məhkəmənin təyin etdiyi təsviyəçinin qərarını mahiyyəti üzrə yoxlasınlar və ictimai və şəxsi maraqları balanslaşdırsınlar. Məsələn, indi "Müflisləşmə haqqında" Qanunun 182-ci maddəsində deyilir ki, səlahiyyətli məhkəmə ləğvetmə prosesinə kömək etmək üçün bir və ya bir neçə təsviyəçi və üç və ya beş kreditordan ibarət komitə təyin edir. Bu qanunda təsviyəçinin şəxsiyyəti, təyin edilməsi, azad edilməsi, dəyişdirilməsi və məsuliyyəti ilə bağlı bir sıra mülahizələr müəyyən edilmişdir. Təsviyəçi məhkəmə komissarının nəzarəti və Kreditorlar Komitəsinin köməyi ilə fəaliyyət göstərir.

Həmçinin yeni Mülki Məcəllə inşası hələ başa çatmayan mənzillərin vicdanlı alıcılarının maraqlarının minimum müdafiəsini təmin edir və ilkin müqavilələrin dövlət reyestrlərində qeydiyyatla alınmasını nəzərdə tutur ki, bu da müvafiq əmlaka aid bütün ardıcıl qeydlərin üstün hüquqi qüvvəyə malik olmasını təmin edir. Qeydiyyatla alınmış alıcı sonrakı hadisələr nəticəsində baş verən zərərə qarşı səmərəli hüquqi müdafiə vasitəsinə malikdir. Bundan əlavə, hərrac yolu ilə satışların yenidən bölgüsü aparılarkən qeydiyyatda olan alıcıya üstünlük verilir. Həmçinin qüvvədə olan "Müflisləşmə haqqında" Qanun (2016-cı

İTA / Ceni
(25376/06)

Yekun qərar
04/05/2014

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)157

ildə edilmiş dəyişikliklərlə), söhbət alıcının və ya onun yaxın qohumlarının əsas evi olmaq üçün nəzərdə tutulan əmlakdan getdikdə, alıcıların xüsusi müdafiəsinə nəzərdə tutur. Nəhayət, 2005-ci ildə qanunvericilik fərmanı ilə "Tikintisi başa çatmayan daşınmaz əmlakın alıcılarının həmrəylik fondu" yaradılmış və tikinti şirkətlərinin müflisləşməsi nəticəsində iqtisadi itkilərə məruz qalmış daşınmaz əmlak alıcılarına kompensasiyaların ödənilməsi üçün imkanlarla təchiz edilmişdir.

Ərizəçiyə gəlincə, ona dəymiş ziyanə görə təyin edilmiş birdəfəlik kompensasiya məbləği ödənilmişdir.

Bu işdə pozuntu onunla əlaqədar idi ki, ölkədaxili məhkəmə ərizəçinin evinin dövlət su təchizatı şirkətinə olan cəmi 124 avro lüq ilkin borcu ilə əlaqədar aparılan borc icraatında açıq hərracda bazar dəyərinin 50%-nə satılması barədə qərar qəbul etmişdi.

Oxşar halların təkrarlanmaması üçün 2018-ci ilin fevralında "İcra və mülki iddiaların təmini haqqında" Qanuna edilmiş dəyişikliklərlə icra icraatı zamanı icra işləri üzrə məhkəmələrin əmlakın satışına nisbətən daha az müdaxiləedici xarakterli tədbirlərə üstünlük vermək öhdəliyi müəyyən edildi. Satış barədə qərar borclulara təqdim edilənədək onlara digər icra üsullarını təklif etmək və ya icranın təxirə salınması üçün vəsatət vermək imkanı verilir. İcra işləri üzrə məhkəmələr, əgər icra borclunun və ya onun ailəsinin dolanışığını təhlükə altında qoyarsa, öz təşəbbüsləri ilə və ya sosial işlər mərkəzinin vəsatəti ilə icranı təxirə salmaq hüququna malikdirlər.

Ərizəçinin vəziyyətinə gəldikdə, Məhkəmə ona əmlakın bazar dəyəri ilə satılmış olduğu qiymət arasındakı fərqin, üstəgəl birdəfəlik 10%-lik məbləğin ödənilməli olduğunu qərara aldı. Məhkəmə həmçinin ərizəçinin evinin satılması nəticəsində keçirdiyi həyəcan və iztirab hissləri səbəbindən ona dəymiş mənəvi zərərə görə ədalətli təzminat təyin etdi.

SVN / Vaskrsić
(31371/12)

Yekun qərar
25/07/2017

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2018)261

3.5 Götürmə (həbs qoyma) və müsadirə

İş ərizəçi şirkətin fərdi qaydada ticarətlə məşğul olan iki biznes tərəfdaşına qarşı aparılmış inzibati xəta üzrə icraat çərçivəsində spirtli içkilərin götürülməsi və müsadirə edilməsinə aiddir. Məhkəmə vergi orqanlarının ərizəçi şirkəti əsassız olaraq əmlakından (müsadirə edilmiş spirtli içkilərdən) məhrum etdiyini hesab etdi və məhkəmə nəzarəti qaydasında fərdi ticarətçilər tərəfindən başladılmış icraatda onun iştirakına icazə verilməməsi faktını tənqid etdi.

2021-ci ildə "İnzibati xətalər və cəzalar haqqında" Qanuna dəyişiklik edildi, bu dəyişiklik müsadirə edilmiş malların sahiblərinə imkan verir ki, müvafiq inzibati xəta üzrə icraatda iştirak etsinlər və onların mülkiyyət hüquqlarına müdaxilələrə etiraz etsinlər. Bundan əlavə, Avropa Məhkəməsinin qanun pozuntusunu müəyyən etmiş qərarından sonra maraqlı tərəf həmin qərarın qüvvəyə minməsindən xəbərdar olduğu andan bir ay ərzində inzibati xəta üzrə icraatın yenidən başlanması üçün müraciət edə bilər.

BOL / Microintellect OOD
(34129/03)

Yekun qərar
04/06/2014

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)144

Bu işdə Məhkəmə ölkədaxili məhkəmələrin ərizəçiyə qarşı cinayət təqibi nəticəsində çıxarıla biləcək mümkün müsadirə qərarının icrasını təmin etmək üçün üzərinə həbs qoyulması barədə qərar verilən əmlakın dəyərini qiymətləndirməməsinə tənqid etdi, üstəlik, iddia edildiyinə görə, üzərinə həbs qoyulan əmlak cinayət nəticəsində əldə edilməmişdi.

Bu cür pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün Dövlət Baş Prokurorluğu cinayət işi çərçivəsində əmlakın üzərinə həbs qoyulması barədə təqdimatlarla bağlı yeni prosedurlar müəyyən etdi və bu təqdimatlar 2012-ci il tarixli "Dövlət Prokurorlarının rəhbər vəsaiti"ndə dərc olundu. *Džinić işi* üzrə qərardan sonra Ali Məhkəmə cinayət mühakimə icraatı kontekstində əmlak üzərinə müvəqqəti həbs qoyma qərarlarının qəbulu üzrə aparılan icraat

XOR / Džinić
(38359/13)

Yekun qərar
17/08/2016

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)336

çərçivəsində öz presedent hüququna dəyişiklik etmişdir ki, bunda da məqsəd həbs qoyma tədbirlərinin mütənasibliyinin hərtərəfli qiymətləndirilməsini təmin etməkdir.

Bu iş miqrant qaçaqmalçılığı şübhəsi ilə aparılan araşdırmalar zamanı ərizəçinin taksisinin qeyri-mütənasib şəkildə müsadirə edilməsinə və son nəticədə sübut olmadığı üçün icraata xitam verilməsinə aiddir. Oxşar pozuntuların təkrarlanmaması üçün 2018-ci ildə Cinayət Məcəlləsinə dəyişiklik edildi və miqrant qaçaqmalçılığı üçün istifadə edilən nəqliyyat vasitələrinin istisnasız olaraq avtomatik müsadirə edilməsi təcürbəsi ləğv edildi. Hazırda daxili məhkəmələr analoji işlərə baxarkən üçüncü şəxsin davranışı, cinayətlə əlaqəsi, cinayət tərkibinin olub-olmaması, nəqliyyat vasitəsinin əvvəllər cinayət törətmək üçün istifadə edilib-edilməməsi kimi bütün müvafiq amilləri sərbəst surətdə nəzərə ala bilərlər. Ərizəçiyə gəldikdə isə, hakimiyyət orqanları ərizəçinin məruz qaldığı faktiki itkiyə görə kompensasiya ödəyiblər. Məhkəmə həmçinin dəymiş mənəvi ziyanı görə ədalətli təzminat təyin edib.

*MAK/ Andonoski
(16225/08)*

**Yekun qərar
17/12/2015**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)301**

Bu iş əvvəllər yük avtomobilinin keçmiş sahibinə qarşı qaldırılmış cinayət işində çıxarılmış məhkəmə qərarı əsasında yük maşınının hazırkı vicdanlı sahibi olan ərizəçindən müsadirə edilməsi səbəbindən onun mülkiyyət hüquqlarına qeyri-mütənasib müdaxilə ilə əlaqədardır. Müsadirə tədbirlərinin mütənasibliyinin nəzərə alınması üçün 2004-cü ildə Cinayət Məcəlləsinə dəyişiklik edildi. Konkret olaraq, üçüncü şəxslərin mülkiyyətində olan əşyalar həmin şəxslər onlardan cinayət törətmək üçün istifadə edildiyini və ya istifadə edilməsi niyyəti olduğunu bilmədikdə və ya bilməli olmadıqda müsadirə edilməyəcək. Ərizəçiyə gəldikdə, yük maşınının geri qaytarılması mümkün olmadığından, hakimiyyət orqanları ərizəçiyə maddi ziyanla bağlı dəymiş faktiki itkiyə görə Məhkəmənin təyin etdiyi ədalətli təzminatı ödəmişlər.

*MAK / Vasilevski
(22653/08)*

**Yekun qərar
28/07/2016**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2017)145**

Bu iş ərizəçinin hər hansı gömrük hüquqpozmasına görə mühakimə olunmadığı halda avtomobilinin qeyri-mütənasib şəkildə Gömrük İdarəsi tərəfindən qanunsuz müsadirə edilməsinə aiddir. Oxşar pozuntuların təkrarlanmasının qarşısını almaq üçün 2010-cu ildə "Hüquqpozmalar haqqında" yeni Qanun qəbul edilmişdir. O, müsadirələrin əsaslandırılmış məhkəmə qərarına əsaslanmasını tələb edir. Həmçinin səlahiyyətli orqanlar 2011-ci ilin fevralında nəqliyyat vasitələrinin idxalı ilə bağlı təlimat qəbul etməklə inzibati praktikanın dəyişdirilməsini təmin etmişlər. Gömrük orqanları üçün məcburi olan bu təlimata əsasən, güman edilən gömrük hüquqpozması əsasında müsadirə edilmiş hər hansı nəqliyyat vasitəsi hüquqpozma üzrə icraat başa çatanaqəd saxlanılır. Bundan əlavə, daxili məhkəmələr Ali Kassasiya Məhkəməsinin təlimat xarakterli qərarının işığında öz presedent hüquqlarında dəyişiklik etmişlər, həmin dəyişikliyə əsasən, hüquqpozma üzrə icraat çərçivəsində bütün müvafiq faktlar, o cümlədən qarşıya qoyulan məqsədə müsadirə yolu ilə deyil, başqa vasitələrlə nail olmağın mümkünlüyü məsələsi qiymətləndirilməlidir. Ərizəçiyə gəldikdə, mübahisələndirilən hüquqpozma üzrə icraata qanunla müəyyən edilmiş müddət bitdiyinə görə xitam verildi. Ərizəçiyə dəymiş maddi ziyanı görə ədalətli təzminat, o cümlədən müsadirə edilmiş avtomobilin dəyəri ödənilir.

*SER / Milosavljev
(15112/07)*

**Yekun qərar
22/10/2012**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2015)62**

Bu iş qanunsuz cəriməyə görə dəymiş ziyanın ödənilməsi barədə ərizəçilərin iddiasına daxili məhkəmələrin baxmaması, onların yük maşınının və buğda yükünün əsassız və uzun müddət saxlanması və xarab olması ilə əlaqədardır.

Ərizəçilərin əmlakının üzərinə əsassız həbs qoyulmasına gəlinə, 2012-ci il tarixli Cinayət Prosesual Məcəlləsi və İnzibati Xətalər Məcəlləsi vergi polisinin hərəkətlərini və üzərinə həbs qoyulmuş əmlakın vaxtında qaytarılmasını tənzimləyir. Bundan başqa, 2003-cü il tarixli Mülki Məcəllədə dövlət və bələdiyyə orqanlarının və ya onların vəzifəli şəxslərinin qanunsuz qərarları, hərəkətləri və ya hərəkətsizliyi nəticəsində dəyən hər hansı zərərin dövlət tərəfindən ödənilməsi öhdəliyi nəzərdə tutulurdu. 2020-ci

*UKR / Plakhteyev və
Plakhteyeva
(20347/03)*

**Yekun qərar
12/06/2009**

**Yekun qətnamə
CM/ResDH(2021)184**

İldə Vergi Məcəlləsinə edilən dəyişikliklər vergi orqanları tərəfindən dəymiş zərərin ödənilməsi hüququnu təsbit etdi. Ali Məhkəmənin 2020-ci il tarixli qərarına əsasən, şikayətçi olan vergi ödəyicisinə vergi orqanları tərəfindən dəymiş maddi və mənəvi ziyana görə kompensasiya ödənilməlidir. Ərizəçilərin Vergilər İdarəsinə qarşı iddialarına baxılmamasına gəldikdə, 2004-cü il tarixli Mülki Prosessual Məcəllə cavabdehin əvəz edilməsinin mümkünlüyünü nəzərdə tuturdu. 2009-cu ildə Ali Məhkəmə bununla bağlı prosessual detallara aydınlıq gətirdi. İlkin cavabdehlərin əvəz edilməsinə icazə verən ölkədaxili presedent hüququnun son dövrə aid nümunələri təqdim edilmişdir.

Məhkəmə ərizəçilərə dəymiş mənəvi ziyana görə ədalətli təzminat təyin etdi. Qərardan göründüyü kimi, birinci ərizəçinin əleyhinə çıxarılmış qərar 2001-ci ilin iyununda ləğv edildi və ərizəçilərin əmlakı 2001-ci ilin avqustunda onlara qaytarıldı.

3.6 Vergitutma

Bu işlər Macarıstanın daha geniş dövlət sektorunda əmək fəaliyyətinə xitam verildikdən sonra ərizəçilərin almaq hüququna malik olduqları işdənçıxma müavinətinin yuxarı kateqoriyasından qeyri-mütənasib şəkildə yüksək vergi tutulmasına aiddir.²

2014-cü ildə qüvvəyə minmiş 2013-cü ili tarixli Qanunla (№ CCL) mübahisəli xüsusi vergi dərəcəsi 98%-dən 75%-ə endirildi. Üstəlik, 2014-cü ilin fevralında Konstitusiyaya Məhkəməsi müəyyən etdi ki, əvvəlki 98%-lik vergi dərəcəsi beynəlxalq öhdəlikləri pozur və icraatı hələ başa çatmayan işlərdə tətbiq edilməməlidir. 2014-cü ilin sentyabrında qanuna dəyişikliklər edildi və 2010-cu il üçün 40%, 2011-ci il üçün 15%, 2012-ci il üçün 20% və 2013-cü il üçün 25% sabit tarifli dövlət rüsumu tətbiq edildi. 98% vergi dərəcəsi ilə artıq ödənilmiş məbləğ ilə yeni sxem üzrə sabit tarifli dövlət rüsumunun tətbiqindən sonra ödəniləcək məbləğ arasındakı fərqin geri ödənilməsinə verginin hesablanması üçün müəyyən edilmiş müddət ərzində Milli Vergi Orqanına müraciət etməklə tələb etmək olar.

Ərizəçilərə gəldikdə, işlərin böyük əksəriyyətində Məhkəmə qərara almışdır ki, 98%-lik vergi dərəcəsi olmadığı halda, ərizəçilərin işdən çıxma müavinətləri böyük ehtimalla fiziki şəxslərin 16%-lik ümumi gəlir vergisi dərəcəsi ilə vergiyə cəlb olunacaqdı. Bu faktı nəzərə alaraq, Məhkəmə ərizəçilərə maddi və mənəvi ziyanın kombinə edilmiş məbləğinin ödənilməsinə qərar verdi.

MAC / N.K.M. (işlər qrupu)
(66529/11)

Yekun qərar
04/11/2013

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)182

Bu iş Vergi Administrasiyasının ƏDV-nin qaytarılmasında sistemə gicikmələrə yol verməsinə və bu gicikmələrə görə kompensasiyaların ödənilməsinin ləngidilməsinə aiddir.

Yuxarıda göstərilən məsələlərin həlli üçün 2010-cu ildə yeni Vergi Məcəlləsi qəbul edilmiş və 2014-cü ildə ƏDV-nin qaytarılması və ödənilməsi ilə bağlı aydın bildiriş və ödəniş proseduru, eləcə də ƏDV inzibatçılığının elektron sistemi tətbiq edilmişdir. Daha sonra 2017-ci ildə edilən dəyişikliklə ƏDV-nin qaytarılması proseduru sadələşdirildi və dövlət büdcəsindən ƏDV-nin qaytarılması üçün müraciətlərin vahid dövlət reyestri tətbiq edildi ki, bununla da şəffaflıq və operativlik artırıldı. Ali Məhkəmə ƏDV-nin qaytarılmasında gicikmələrə görə kompensasiya tələbinə baxılması üçün ardıcıl yanaşma müəyyən etmişdir. Şirkətin maddi itkisinə görə Məhkəmə tərəfindən təyin edilmiş ədalətli təzminat səlahiyyətli orqanlar tərəfindən ödənilmişdir. Səlahiyyətli orqanlar tərəfindən qeyd olunduğu kimi, 2018-ci ilin avqust ayına ƏDV-nin geri qaytarılmasında gicikmələrlə bağlı müraciət və ya ödənilməmiş kompensasiya olmamışdır.

UKR / Intersplav
(803/02)

Yekun qərar
23/05/2007

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2019)321

Pozuntu Gömrük İdarəsi tərəfindən şirkətin idxal etdiyi mallara dəfələrlə "yüksək dərəcəli" gömrük tarifinin təyin edilməsindən irəli gəlirdi ki, nəticədə şirkət ödədiyi artıq gömrük rüsumlarını geri almaq üçün eyni məhkəmə prosedurlarından keçməli olurdu.

UKR / Polimerkonteyner,
TOV

² Yəni dövlət qulluqçuları kimi, yaxud dövlət şirkətlərinin və ya institutlarının işçiləri kimi vergiyə cəlb olunma.

2012-ci il tarixli Gömrük Məcəlləsi gömrük tariflərinin təyin edilməsi ilə bağlı inzibati təcrübəni təkmilləşdirdi. Həmin Məcəllənin 301-ci maddəsi gömrük ödənişlərinin səhv və ya artıq məbləğdə ödənilməsinin konkret məsələlərini tənzimləyir və vergi orqanlarının ödənilmiş artıq gömrük rüsumlarının məbləği aşkar edildikdən sonra bir ay müddətində vergi ödəyicisinə məlumat verməsini nəzərdə tutur. Qədərindən artıq ödənilmiş gömrük rüsumları dövlət büdcəsindən geri qaytarılır. Vergi orqanlarının səhvləri nəticəsində qədərindən artıq ödəniş baş verdikdə, ödənilmiş artıq gömrük rüsumu məbləğlərinin qaytarılması prioritet qaydada həyata keçirilir.

(23620/05)

Yekun qərar
24/02/2017

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2020)43

3.7 Meşələrin bərpası

Bu işlər torpaqlarının müəyyən sahələrində meşələrin bərpasına dair inzibati qərara görə (onilliklər əvvəl nazirliyin qərarı əsasında) ərizəçilərin torpaq üzərində mülkiyyət hüquqlarına qeyri-mütənasib müdaxilə ilə, o cümlədən vəziyyətin hər hansı bir yenidən qiymətləndirilməsinin və kompensasiya əldə edilməsinin mümkünsüzlüyü ilə əlaqədardır.

YUN / Papastavrou və başqaları (46372/99)

Yekun qərar
10/07/2003

Dövlət Şurası öz presedent hüququnu konkret olaraq 2208/2011 sayılı qərarı ilə dəyişərək, köhnə qərardan uzun müddət keçdikdən sonra meşələrin bərpası ilə bağlı qərar qəbul etməzdən əvvəl hakimiyyət orqanlarının üzərinə vəziyyəti yenidən qiymətləndirmək öhdəliyi qoydu. Bundan əlavə, 2005-2019-cu illər arasında Ali Məhkəmələrin presedent hüququ torpaq mülkiyyətçilərinin mülkiyyət hüququ ilə bağlı məhkəmə icraatları davam etdiyinə görə öz əmlakından istifadə edə bilməməsi nəticəsində dəymiş zərərin ödənilməsi hüququnu təsbit etdi. Bundan başqa, 1997-2013-cü illər arasında torpaqların qeydiyyatı proseduru və dövlət torpaq reyestrinin fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericiliyə dəyişikliklər və kadastr xəritələrində torpaq sahələrinin dəqiq təsvirinə imkan verən məlumatların toplanması və işlənməsi ilə bağlı yeni düzəlişlər edildi, o cümlədən bu fəaliyyətlər bu işlər üzrə icraatlar bağlandığı anda davam edirdi. Hər iki iş üzrə ərizəçilərə gəlincə, Məhkəmə onlara əmlakdan istifadənin kəskin şəkildə məhdudlaşdırılması nəticəsində dəymiş maddi zərərin ödənilməsi ilə bağlı ədalətli təzminat təyin etdi.

YUN / Katsoulis və başqaları (66742/01)

Yekun qərar
24/02/2006

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2016)80

3.8 Ov etmə

İş əqidələrinə görə ova qarşı çıxan torpaq mülkiyyətçilərinin öz torpaqlarını avtomatik olaraq və özlərinin iradəsi əleyhinə olaraq üzv olduqları yerli ovçular assosiasiyasına (ACCA) təqdim etmələri üçün üzərlərinə qoyulmuş qeyri-mütənasib öhdəliyə aiddir. 1964-cü il tarixli 64-696 sayılı Qanuna ("Verdel Qanunu") 2000-698 sayılı Qanunla dəyişikliklər edilmişdir ki, bu da ova qarşı olanların əqidələri əsasında buna etiraz etmələrini mümkün edir. Hökumət qeyd etdi ki, ACCA-ya aid müddəaların dəyişikliklər də daxil olmaqla yerinə yetirilməsi əqidəsinə görə ova etiraz edən şəxslər kimi çıxış etmək istəməyənlərin ACCA-ya üzvlükdən çıxması ilə bağlı müəyyən problemlər yaradıb. Buna baxmayaraq, indi inzibati məhkəmələr öz qərarlarını Məhkəmənin presedent hüququndan, xüsusən də *Chassagnou işi* üzrə qərardan irəli gələn prinsiplərlə əsaslandırırırlar.

FRA / Chassagnou və başqaları (9074/07)

Böyük Palatanın qərarı
29/04/1999

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2005)26

Ərizəçilərin fərdi situasiyasına gəlincə, yeni Qanunun qüvvəyə minməsi onların əqidələrinə görə etiraz hüququndan istifadə etməsinə imkan verdi və beləliklə, ACCA üzvlüyündən çıxmalarına imkan yaratdı.

Bu iş ərizəçinin mülkiyyət hüquqlarının pozulmasına aiddir, belə ki, o, etik səbəblərə görə bunun əleyhinə olmasına baxmayaraq, başqalarının onun əmlakında ov etməsinə dözmək məcburiyyətində qalmışdır.

“Ovçuluq haqqında” Federal Qanuna dəyişikliklər edildi və 2013-cü ilin dekabrında onlar qüvvəyə mindi. Dəyişiklik edilmiş Qanun ovçuluq assosiasiyasına mənsub olan və etik səbəblərə görə öz ərazilərində ova qarşı çıxan əmlak sahiblərinin ovçuluq assosiasiyasına üzvlükdən çıxmasına icazə verir. Qanunda həmçinin vəhşi heyvan ovunun vurduğu zərərə görə assosiasiyadan çıxmış torpaq mülkiyyətçisinin məsuliyyəti, yaralı və ya xəstə ovu təqib edərək onun qonşu ov sahəsində keçməsinə səbəb olmağa görə məsuliyyət və ov hüququ ilə bağlı qaydalar müəyyən edilmişdir. Bundan əlavə, brakonyerliyə dair cinayət hüquq normasına (CM-nin 292-ci maddəsi) dəyişiklik edilməlidir ki, nəticədə ov zonasında ov etmək hüququ olan şəxslər etik səbəblərə görə qapalı olan, lakin hər hansı tanınma nişanı olmayan əraziyə daxil olduqda cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməyəcəklər.

ALM /
Herrmann
(9300/07)

Yekun qərar
26/06/2012

Yekun qətnamə
CM/ResDH(2016)188

İŞLƏRİN SİYAHISI

<i>ALB / Manushaqe Puto və başqaları</i>	14	<i>İTA / Di Belmonte (I)</i>	16
<i>ALB / Mullai və başqaları</i>	21	<i>İTA / Elia S.r.l.</i>	22
<i>ALB / Puto və başqaları</i>	14	<i>İTA / M.C. və başqaları</i>	3
<i>ALB / Vrioni və başqaları</i>	8	<i>İTA / Matteoni</i>	17
<i>ERM / Minasyan və Semerjyan (işlər qrupu)</i>	11	<i>İTA / Plalam SPA</i>	16
<i>ERM / Safaryan</i>	11	<i>İTA / Sarnelli</i>	17
<i>AVS / Klein</i>	23	<i>LAT / Andrejeva</i>	4
<i>BOL / Boyadzheva və Gloria International Limited EOOD</i>	23	<i>LİT / Vistins və Perepjolkins</i>	17
<i>BOL / Chengelyan və başqaları</i>	12	<i>MOL / Asito (№ 2)</i>	9
<i>BOL / Debelianovi</i>	11	<i>MOL / Balan</i>	7
<i>BOL / Kirilova və başqaları (işlər qrupu)</i>	15	<i>MOL / Bimer S.A</i>	20
<i>BOL / Microintelect OOD</i>	25	<i>MOL / Cazacu</i>	4
<i>BVH / Čolić və başqaları</i>	10	<i>MOL / Dolneanu</i>	6
<i>BVH / Milinković</i>	10	<i>MAK / Romeva</i>	4
<i>BVH / Momić və başqaları</i>	10	<i>MAK / Vasilevski</i>	26
<i>XOR / Džinić</i>	25	<i>MAK / Andonoski</i>	26
<i>XOR / Ljaskaj</i>	24	<i>POL / Broniowski</i>	17
<i>XOR / Mindek</i>	24	<i>POL / Hutten-Czapska</i>	19
<i>XOR / Petar Matas</i>	21	<i>RUM / Vergu</i>	13
<i>XOR / Radanović (işlər qrupu)</i>	19	<i>SER / Ališić və başqaları</i>	6
<i>XOR / S.L. və J.L</i>	15	<i>SER / Grudić</i>	5
<i>ÇEX / R & L, S.R.O. və başqaları</i>	19	<i>SER / Milosavljev</i>	26
<i>FRA / Chassagnou və başqaları</i>	28	<i>SVN / Ališić və başqaları</i>	6
<i>AILM / Herrmann</i>	29	<i>SVN / Krajnc</i>	5
<i>YUN / Apostolakis</i>	3	<i>SVN / Ribač</i>	5
<i>YUN / Azas (işlər qrupu)</i>	15	<i>SVN / Vaskrsić</i>	25
<i>YUN / Fakiridou və Schina</i>	22	<i>TÜR / Akvardar</i>	13
<i>YUN / Kanaginis</i>	12	<i>TÜR / Fener Rum Patrikliği (Patriarcat Œcuménique)</i>	18
<i>YUN / Katsoulis və başqaları</i>	28	<i>TÜR / Gürtaş Yapı Ticaret Ve Pazarlama A. Ş.</i>	22
<i>YUN / Kokkinis</i>	3	<i>TÜR / I.R.S. və başqaları</i>	13
<i>YUN / Kostadimas və başqaları</i>	3	<i>TÜR / Kamoy Radyo Televizyon Yayıncılık ve Organizasyon</i> <i>A.Ş.</i>	8
<i>YUN / Papastavrou və başqaları</i>	28	<i>TÜR / Musa Tarhan</i>	9
<i>YUN / Poulimenos və başqaları</i>	16	<i>TÜR / Yildirir</i>	22
<i>YUN / Reveliotis</i>	3	<i>UKR / Intersplav</i>	27
<i>YUN / “Stran” yunan neftayırma zavodları və Stratis</i> <i>Andreadis</i>	16	<i>UKR / Plakhteyev və Plakhteyeva</i>	26
<i>YUN / Zlinsat, SPOL. S. R.O.</i>	8	<i>UKR / Polimerkonteyner, TOV</i>	27
<i>MAC / N.K.M. (işlər qrupu)</i>	27	<i>UKR / Seryavin və başqaları</i>	23
<i>MAC / Szkorits</i>	12	<i>UKR / Svit Rozvag, TOV və başqaları</i>	21
<i>İTA / Belvedere Alberghiera S.R.L. (127 iş qrupu)</i> .13	13	<i>UKR / Svitlana Ilchenko</i>	9
<i>İTA / Ceni</i>	24	<i>UKR / “Ukrayna-Tümen”</i>	9